

Lite om somaliskan: Instuderingsfrågor

Morgan Nilsson

24 oktober 2023

1 Tema 1: Somaliskan bland världens språk

1. Vilka av språken i listan över de 10 största språken i Afrika är a) nära släkt med somaliskan, b) avlägset släkt med somaliskan, c) inte alls släkt med somaliskan?
2. Hur många språk räknar man med att det finns i världen idag?
3. Är somaliskan ett stort eller litet språk? Varför?
4. Hur många talar somaliska totalt?
5. Hur många talar somaliska i Somalia (inkl. Puntland och Somaliland)?
6. Hur många talar somaliska i Djibouti
7. Hur många talar somaliska i Etiopien,
8. Hur många talar somaliska i Kenya
9. Hur många talar somaliska i resten av världen?
10. Ungefär hur många språk har fler talare än somaliskan?
11. Hur många talar svenska i världen idag?
12. Ungefär hur många språk har fler talare än svenskan?
13. Till vilken av världens stora språkfamiljer hör svenskan?
14. Vilka är de två största språken inom den här språkfamiljen?
15. Till vilken grupp inom denna språkfamilj hör svenskan?
16. Vilka är de två största språken inom de här gruppen?
17. Till vilken av världens stora språkfamiljer hör somaliskan?
18. Vilka är de fem största språken inom denna språkfamilj?
19. Till vilken grupp inom denna språkfamilj hör somaliskan?
20. Vilka är de tre största språken inom den här gruppen?
21. Vilka andra grupper finns inom den språkfamilj som somaliskan hör till?
22. Vilket är det största språket i varje sådan grupp?

23. Vilken är den största gruppen?
24. Vilka är de fyra största språken i den gruppen?
25. Vilka är de fem största språken i Afrika?
26. Till vilken språkfamilj och vilken undergrupp hör a) engelskan, b) italienskan, c) arabiskan, d) amhariskan, e) swahili, f) kurdiska, g) oromo, h) finska, i) persiska, j) afar, k) turkiska, l) hindi?
27. Vilket större språk är somaliskans närmaste släkting?
28. Hur stort är det språket i jämförelse med somaliskan?
29. Nämn två semitiska språk som har fler talare än somaliskan?
30. Både de kusjitiska och de semitiska språken ingår i samma stora språkfamilj. Vad kallas den?
31. Svenskan och engelskan ingår i samma stora språkfamilj och i samma undergrupp. Vad kallas familjen och vad kallas gruppen?
32. Italienskan, franskan, spanskan och portugisiskan ingår också i samma språkfamilj som svenskan, men i en annan undergrupp. Vad kallas gruppen?
33. Vilket stort språk i Somalias direkta närhet är inte alls släkt med somaliskan? Till vilken språkfamilj och undergrupp hör det?
34. Vilka två språkfamiljer dominerar helt i Afrika?
35. Vilka fyra andra språkfamiljer förekommer i mindre utsträckning i Afrika?
36. På vilket sätt brukar man inom språkvetenskapen avgöra var gränsen går mellan språk och dialekt?
37. Finns det någon annan särskilt viktig faktor som brukar avgöra vad som räknas som språk och dialekt?
38. Vilket stort språk är närmast släkt med somaliskan? Hur stort är det språket i jämförelse med somaliskan?
39. Vilka små språk är ännu närmare släkte med somaliskan än språket i föregående fråga?

40. Vad menas med ett prestigefyllt språk?
41. Vad menas med ett ekonomiskt starkt språk?
42. Vad menas med ett lingua franca?
43. Vad menas med att ett språk används inom vissa domäner men inte inom andra?

2 Tema 2: Somaliskans äldre historia

1. När började sammanhängande texter skrivas på somaliska?
2. Vilken skrift användes av poeter?
3. Vilken skrift användes av språkvetare?
4. När publicerades den första stora somaliska ordboken? Till vilket språk? Vad hette författaren?
5. När publicerades den första stora somaliska grammatiken? På vilket språk? Vad hette författaren?
6. Vad menas med ett lingua franca?
7. Vilket var det första unikt somaliska alfabetet? När och av vem skapades det?
8. Vilket alfabet förespråkades först av SYL?
9. Senare ändra partiet uppfattning i språkfrågan. Hur?
10. När beslutade man för första gången i Mogadishu att myndigheterna skall använda somaliskan i tal och så snart som möjligt även i skrift?

3 Tema 3: Somaliskans standardisering

1. När och var användes för första gången somaliskan i skrift i officiell kommunikation med allmänheten?
2. När tillsattes den första statliga språkkommissionen?
3. Hur stor var den? Viken typ av medlemmar satt i kommissionen?
4. Vad var kommissionens uppdrag?

5. Vilket resultat kom kommissionen fram till?
6. När tillsattes den andra kommissionen?
7. Hur stor var den? Vilken typ av medlemmar hade den?
8. Vilket resultat kom den andra kommissionen fram till?
9. När tillsattes den tredje kommissionen?
10. Hur stor var den?
11. Vilket arbete utfördes av kommissionen?
12. När beslutade man att somaliskan skulle bli officiellt språk i Somalia? Vilka fattade detta beslut?
13. När blev det obligatoriskt för myndigheterna att börja använda somaliskan som landets officiella språk?
14. Man hade redan tidigare börjat använda språket i samma form som den som blev officiell? När?
15. Vilka utformade den ortografi (det stavningssystem) som används idag?
16. Vilka starka argument fanns till fördel för den latinska skriften?
17. Vilken var den första somaliska ordboken med dagens stavning? När kom den ut?
18. Vilken är den första somaliska ordboken med förklaringar på somaliska? Vad heter huvudförfattaren? När kom den ut?
19. På 1970-talet publicerades på somaliska två grammatikböcker som beskriver det nyetablerade standardspråket. Vad heter de? Var och när publicerades de? Vilka var författarna?
20. Vad menas med begreppet ”standardspråk”?
21. Vilken av dagens somaliska bokstäver är den som etablerades allra sist?
22. Vilken var sannolikt den allra första tryckta publikationen med samma ortografi som den som används idag? När publicerades den? Av vem?

23. På 2000-talet har det kommit ut tre enspråkiga somaliska ordböcker som använder standardortografin. Vad heter de? När och var publicerades de?
24. På 2000-talet har det också kommit ut en enspråkig ordbok som använder en modifierad ortografi som ganska mycket skiljer sig från den vedertagna standarden. Vad heter ordboken? När och var publicerades den?
25. Vilken är den i dag viktigaste, största och mest vetenskapliga enspråkiga somaliska grammatiken? När och var publicerades den? Vilka är författarna?

4 Tema 4: Somaliskans variation

1. Vad menas med traditionell dialekt?
2. Vad menas med regiolekt?
3. Vad kallas den grupp av somaliska dialekter som är väldigt lika varandra och talas över större delen av det somaliska språkområdet?
4. I vilket geografiskt område hittar man de somaliska dialekter som avviker mest från standardspråket?
5. I vilka viktiga dialekter kan man indela det somaliska språkområdet?
6. Var uttalar man yidhi? Var uttalar man yiri?
7. Är detta en dialektal skillnad eller är det regional variation inom standardspråket?
8. Pröva att läsa denna berättelse på maay från *Somali Stories 8* (2010) och 'översätta' den till standardsomaliska.

Gepertoo ii sedy meghel

Gee iyaa wey jarreey sedy meghel. Koo suurutha lahaayi, kang lamaad wey haayey lang walgorod eh oo karty bathing, kang sedehaad hooly bathing iyaa lahaayi.

Maduung sediithii lang wey is ly fatheena gepertoo eed ing suurud bathing oo le erraayi lishow.

Iishow wey oghaatey inii sedy meghel iyee guur ky fathaayang. Maduung shuruudii iyee ky shal biyi lahaayti iyaa dejhiithi. Sediithii lang ku

kasty mathalaa goony ing ky hirti. Sediithii lang marby mithaa Iishow ing looyey, reed guur ky ly haasowi.

Madii kowaad, kii suurudy lahaayi iyaa ing kooyi Iishow. Wey erre-ey "Arirey surudey dey. Ariicyoghey aathiyo nagheto fathee? Hooby athy i guursety wey dhalaasee owlaad hanuung suurud bathing."

Langkii lamaad iyaa ky higheey, usuuny wey erreey "Alingtii aathey, moorathey arag, nolol aduuyey illy wathaagto fathee? Hooby any i guursety athii ariicyooghaa nolol fayllee ku noolathaasang."

Langkii sedehaad oo ing ky dambooyi iyaa kooyey, wey erreey "Oorathey nagheto fathee? Any lang suurud bathing ii hooly bathing le my ihi. Laakiing wey aha lang qalqaaly bathing oo walgorod eh. Lang eed ing karty bathing iyaa aha qalqaalathey ii kartithey dey."

5 Tema 5: Ortografi

Arbetsuppgift 5.1. Undersök i de tillgängliga korpusarna vilken stavning som är vanligast.

- a. ey / eey
- b. halkan / halkaan.

Arbetsuppgift 5.2. Undersök i de tillgängliga korpusarna vilken stavning som är vanligast.

layska / la iska

Arbetsuppgift 5.3. Undersök i de tillgängliga korpusarna vilken stavning som är vanligast.

- a. inuu / in uu ; inaan / in aan
- b. waxa uu / waxuu / wuxuu
- c. in kasta oo / inkasta oo / in kastoo / inkastoo

Frågor

1. Vad menas med ortografi?
2. När och hur fick somaliskan sin nuvarande ortografi?
3. Vilken person är den viktigaste upphovsmannen till dagens somaliska ortografi?
4. Var kan man hitta regler för den somaliska ortografin?
5. Förklara när man ska använda stor bokstav.
6. Hitta de allvarligaste misstagen i följande textexempel. Föreslå ett bättre sätt att skriva, men ge också den regel som förklarar varför det är bättre att skriva på ett annat sätt. Kommentera inte något annat än ortografin, t.ex. ordval och meningsbyggnad.

Tema 5. Ortografi

5.1

Layli 12. Farbarasho. Tus fasalka sida loo qoro y. dheh "Barta uu ka bilaabmo. Hoos. Kor. Hoos. Xoodan.

5.2

Waa xayawaan duur- jooga oo xoog weyn.

5.3

Layli 18. U sheeg carruurta in ay u fiirsadaan sawirrada. Ka weydii weydiimo. Tusaale "Sakaaradu ma ka weyn tahay maroodiga?" Dhageyso si aad u hubisid in ay si fiicanisbar-bar dhig u samayn karaan.

5.4

1. Xaguu u labisanayaa cali?
2. Maxay xaawo huwanaysaa?
3. Muxuu cali xidhanayaa?

5.5

dumar. Dharka ragga waxaa ka mida shaadh, surwaal, garan, koodh iyo macawis.

5.6

2. Cali wuxu wadhayaa _____ iyo _____ .
-

5.7

Cali Sabtida wuxuu ciyaaraa kubadda cagta. Xaawana waxay ku ciyaartaa xadhig.

5.8

2. Maxay xaawo iyo cali qabtaan maalinta sabtida ah?

5.9

Markay yimaadeen ragii ay ka cabsi qabtay inay ninkeeda

5.10

Carruurta yar yar laga filimaayo in ay lacag soo xoojiyaan balse waxa ay xaq u leeyihiin in ay waxbarasho helaan sida ay u dhan yihiin.

5.11

Fiiri oo akhri xarfaha yar-yar iyo kuwa waa weyn.

5.12

biyahana ka gaadhaan. Xilli roobaadka toggu waa uu soo rogmadaa biyo badana waa laga helaa. Marka Hargeysa biyuhu ka yaraadaana

5.13

Waxaa ku nool dad badan. Waxa ay leedahay dugsiyo Qur'aan, masjid iy dukaamo waan jeclahay tuuladayda.

5.14

1. Maxaan aan bisadu guryaha ugu haysanaa?
2. Maxaa aad siisaa bisadiinna?

5.15

Dhirta waxa aynnu ka helaa cuntada sida hadhuudhka, bariiska, arabikhi iwm.

5.16

Guryaha ayaa aynnu ku
dhisanaa qaar ka mid ah.

5.17

**10. Si taxaddir leh ugu fiirso sawirkan.
wax ka qor yaxaaska.**

5.18

Maalin kasta waxa u dugsiga ku tagaa lug.

6. Hitta de allvarligaste misstagen i följande textexempel. Föreslå ett bättre sätt att skriva, men ge också den regel som förklarar varför det är bättre att skriva på ett annat sätt.

Kommentera inte något annat än ortografin, t.ex. ordval och meningsbyggnad.

6.1

Farbarasho

Waxaan far qurxoon ku qorayaa weer taan shan jeer

6.2

Faadumo waxa ay markii ugu horreysay soo aragtay, geri, aar, gool, yeey nool oo ku jira xero silig ah, waxaa kale oo ay soo aragtay daanyeero ku boodboodaaya geedaha beerta korkooda.

6.3

Shimibiruhu waa xayawaan inta badan duula. Inta badana waxa ay ku noolyihiin dhirta dushooda.

6.4

Shimibiruhu waxa ay leeyihiin baalal iyo midabo qurux badan oo Alle (SWT) siiyey.

6.5

Intooda badan waxa ay dhistaan hooy looyaqaan
" Buul"

6.6

Waxaa ay ka mid yihiin xawaannada
lafdhabarleyda ah.

6.7

Gorayadu waa shimbir wayn!
Maduusho sida haada kale.
Qoor-dheer ayey leedahay.

6.8

Cali: subax wanaagsan - walaal.

Saciid: subax wanaagsan - walaal.

6.9

Waxqabadka 1aad

Erayadaan hoos ku qoran meelaha ka banaan geli
xarafka (b) dabadeedna akhri:

6.10

Waxqabadka 2aad

Erayadan soo socda weero kooban ka same:

6.11

Farbarasho

Waxa aan farqurxoon ku qorayaa weertaan shan jeer:

6.12

Waxqabadka 1aad

Waxa aan uga jawaabayaa weydiimahaan afka:

1. Cali muxaa uu ahaa?

6.13

Markii aan daalno oo aan kuleyl dareeno waxa aan harsanaa hooska dhirta.

6.14

Waxqabadka 4aad

Farbarasho

Waxa aan farquroon ku qorayaa weertaan shan jeer

6.15

Waxa aan dhageysanayaa sheekadaan, kana jawaabayaa su'aalaha kadambeeya.

6.16

Waxaa la sheegay in uu eey helay laf, waxa uuna u soo qaatay gurigiisa asag oo afka ku sita, si uu nabad ugu ruugo. Gurigiisa waxa uu ku yaalay qoyska uu

6.17

Ka dib markii uu ka gudbayey tugga ayaa aygii hoos eegay waxa uu arkay harkiisii oo aay soo celiyeen biyo ka hooseeya. Hase ahaatee waxa uu u maleynayey eey

6.18

5. Haddi aad weynaatid oo Allaah (sw) wax ku siiyo maxaa aad ku samay laheed hantidaada?

6.19

Waxqabadka 3aad

Waxa aan buuggayga ku guurinayaa erayaddan iyo lidkooda:

6.20

Tusaalayaal:

- a. Labo dibi ayaa is eryoodey.
  - b. Ninkii iyo libaaxi wey is arkeen.
1. Cali iyo Jaamac maxaa ay _____ yiraahdeen?
  2. Ma _____ aragteen walaalka Xassan?

6.21

Geedi: Aniga ayaa ku wada barayo

Ciise: Waa yahay ee inakeen. Halkaan waa beerta nabadda. Waxaa wada jooga ardaydii dugsigga iyo qaar ka mid ah Macallimiinta.

6.22

Geedi: Ciise aan ku baro qaar ka mid ah ardayda fasalkeenna. Muuse iyo Caasho, Isaga iyo Iyada waxa ay ka mid yihiin ardayda fasalka 2aad.

Övning 5.2

Sök i korpusarna

<https://spraakbanken.gu.se/korp/?mode=somali>

https://corpora.fi.muni.cz/habit/run.cgi/first_form?corpname=sowac16;align=

och i olika ordböcker som du har tillgång till, t.ex.

Puglielli & Mansuur. 2012. *Qaamuuska af Soomaaliga*. Roma.

Keenadiid. 1976. *Qaamuuska af-Soomaaliga*. Muqdisho.

Badil & Hassan. 2010. *Lexin. Svensk-somaliskt lexikon*. Uppsala.

Agostini & Puglielli & Siyaad (eds.). 1985. *Dizionario somalo-italiano*. Roma.

Lexin på nett: Bokmål-somali-bokmål. Oslo.

Suomi-somali-sanakirja. Helsinki.

Алейников С. В. 2012. [Сомалийско-русский словарь. Eraykoobka soomaali-ruush ah](#). Москва.

Vilken stavning är vanligast?

Vilken eller vilka bör man betraktas som standardspråkliga?

Varför?

ey	eey		
halkan	halkaan		
kubada	kubbada	kubadda	kubbadda
boqorada	boqorrada	boqoradda	
weydiin	weyddiin		
dambe	danbe		
sabti	Sabti		
madax weyne	madaxweyne		
libaax badeed	libaaxbadeed		
la iska	layska		
in uu	inuu		
waxa uu	waxuu	wuxuu	

Övning 5.2b

Vilka tydliga avvikelser mot vedertaget språkbruk kan man hitta i de här exemplen?

1. Asal ahaan waxa aan ahay Soomaali waxaan se haystaa dhalashada Sweden.

2. Waxaan kunoolahay magaaladaan tan iyo markii aan ka imi Soomaaliya
3. Waxa aan ku dhashay kuna soo barbaaray magaalada Muqdishu ee wadanka Soomaaliya.
4. Waxa aan ka shaqaynayey shaqaddan aan hadda ka shaqeeyo muddo afar sano ah.
5. Waxan ku dhashay Soomaaliya, gaar ahaan meel Hargaysa duleedkeeda ah una jirtay 10 km dhanka waqooyi-galbeed. Hadda waa xaafadaha Hargaysa qayb ka mida.
6. ... waxay rabtay in uu noqdo mid bluug ah laakiin marada bluuga aheed kuma filnayn, ...
7. Wadankan intaannan imman, waxaan wax ku soo bartay wadankii hooyo ee Soomaaliya.
8. Neefta kaarboon laba ogsaydhku waxay ka timaadaa unugyada jidhkeena, waxayna ku soo ururtaa sanbabada, ... (Saynis 5, Itoobiya 2014)

Från olika skolböcker:

9.

Af sawaaxili ayay kula hadlayeen.]

10.

5. Fasalkaaga malaga helaa seddex xagal?

11.

4. Jaamac waxa uu soo iibsaday 236 digaagadood waxa ka baqtiyay 64 digaag. Immisa ayaa jaamac u soo haray?

12.

2. Warshad ayaa waxaa ka shaqeeya 475 shaqaale. Haddii ay 26 ka mid ahi ay yihiin dumar. Immisa ayaa rag ah?

13.

Koox Koox u shaqeeya.

14.

Tufaaxu; waxa uu leeyahay dhadhan macaan, tufaaxa waxaa la inooga soo dhoofiyaa dalalka carabta iyo Africa. Tufaaxa midabkiisu waa_____.

15.

Jaamac caruutiisa oo seddex ah ayaa uu si isle'eg ugu qayybiyey 18 xabbo oo nacnac ah. Mid kastaa immisa ayuu helayaa?

Övning 5.3

Från: *Cilmiga bulshada 2, Muqdisho 2018*

1.

Waxa aan u sheegayaa fasalka turrada qoyskeenna.

2.

Waxa aan Ku qorayaa calaamadda (✓) ama (x) weerahaan hortooda:

Cabdi Qoyskoodu waxa uu ka kooban yahay:

3.

Tani waa eeddadey Safiya.

waa aabbahey walaashii.

4.

Tirada qoyskeenu waa siddeed qof.

5.

Isagu Waa dhakhtar.

6.

Shaqada aabbahay waa:

b- Macallin.

t- Arday.

j- Dhakhtar.

x- Waxkale.

7.

Koox koox ayaannu uga doodaynaa:

- Kaallinta aabbaha ee qoyskeenna.
- Faa'iidada Shaqada.

8.

Walaalahey waxa ay ixtirraamaan waallidkeenna.

9.

Waxa ay kaalmeeyaan walaalaheena waa weyn.

10.

Waxa ay u naxariistaan walaaleheena yar yar.

11.

5. Waxa aannu laba labo uga doodi doonaa qodobada soo socda:

12.

Casharka 1aad: Muhiimada guriga

13.

Aqal Soomaalli

14.

Gidaarada gurigani waxa ay ka samaysan yihiin dhoobo iyo dhigo, udbo iyo caws.

15.

Waxa aannu dhiganaa fasalka 2aad, kubbaddana waannu wada ciyaarnaa.

16.

Koox koox ayaannu uga doodaynaa:
- Waxa aannu wada qabano aniga iyo saaxiibbaday.

17.

Casharka 3aad: Daryeelka carruurta

18.

Carruurta yar yar ee qoyskeena iyo deriskeenu waxa ay inooga baahan yihiin kaalmo.

19.

Dugsigeenu waxa uu leeyahay dhismeyaal badan.

20

Maamuluhu waxa uu leeyahay xafiis. Qolka macalimiintu fariistaan waxa loo yaqaan qolka macalimiinta.

21.

Waxaa jira waxyaalo badan oo aynnu dugsigeenna ku qabano.

22.

Casharka 3^{aad}: Ciyaaraha aynnu dugsiga ku Ciyaarno.

Övning 5.4

Från: *Cilmiga bulshada 2, Hargeysa 2016*

1.

1.3. Calaamadaha kuyaal jidka dugsiga loo maro

2.

Qor shan weedhood oo aad ku sharxayso sida aad dugsiga ku tegto.
Magacaw calaamado dhuleedka aad marto.

3.

Subax kasta waxa ay cadceeddu ka soo baxdaa Bari
Galab kastana cadceedu waxay ka dhacdaa galbeed

4.

Eeg sawirka. Waxa uu inna tusayaa sawirka Geedi iyo walaashii
Maryan oo ku socda dugsiga. Iyagu waxa ay socdaan waddada. waxa
ay ka taxadirayaan baabuurta.

5.

U bax dibedda. Macallimkiina ayaa idin tusi doona sida waddada looga
gudbo adiga oo nabad ah.

6.

Dad badan baa caawiya dugsigeenna. Dadkan qaar waa gudida
waalidiinta. Qaar waa maamulka qaarna waa macalimiinta kale. Qaar

7.

Magacow qaar ka mid ah dadka dugsigiina ka shaqeeya?

8.

B) Guddidda Waalidiinta dugsiga

9.

badan. Waxa ay inna baraan aqoonta.
Waxa ay inna baraan sidii aan u noqon lahayn arday fiican.

10.

Magacii macallimkiina dhiga carabiga?

11.

Xeerarku waxa ay innagu caawiyaan in aynnu nabad ku wada noolaanno. Iyo in aan ilaashano dugsigeena.

12.

Waxbarashada waxa Ina bara macallimiinteena isla markaa inakana waxa la inooga baahanyahay in aynu dadaalno.

Övning 5.5

Från: *Cilmi Deegaan 2, Jigjiga 2014*

1.

Xanuunka AIDS-ka, waa xanuun laga qaado dhiig ku shubidda, irbadaha, mindiyaha, manqasyada I.W.M oo uu isticmaalay qof u buka cudurkaas.

2.

Jaantuska hoose waxuu muujinayaa dhaqtar baadhaya ama dhiig ka qaadaya qof buka si uu u hubiyo caafimaadkiisa.

3.

Haddii saaxiibkaa oo kubbad kula ciyaaraya shil-kudhaco, kadibna uu dhiig ka soo daato, faraha halagalin dhiigga,

4.

Markaa, cutubkan waxuu kahadlayaa qeybaha bulshada,

5.

Marka uu saa ula qabsado ardaygu wuu baran qeybaha xilliyada iyo hawlaha kala duwan ee xilli walba la qabanayo.

6.

Cutubka saddexaad waxaa lagu soo qaadi doonaa dhacdooyinka dabiiciga ah, khayraadka dabiiciga ah, dhirta inagu xeeran iyo xayawaannada inagu xeeran. waa cutub aad ubalaadhan oo qiimo gaar ah u leh ardayda heerkanta ah. Sobobta oo ah, waxuu wax weyn ka tusayaa degaankooda ay ku nool yihiin iyo waxyaabaha laga helo.

7.

Walxahaas waxaa la isu raacinkaraa sida ay kala yihiin astaamohooda

8.

*Waxaad sheegtaa ugu yaraan saddex walxood oo abla-ablaynta aad soobaratay astaamahaaga ah ?

9.

Maadaama, xayawaanku uu faa'iido badan leeyahay waxaa waajib ah in la xanaaneeyo.

10.

Waa in laga daaweeyo cudurada kala duwan ee ku dhaca xoolaha.

Tema 6. Ordförråd och semantik

Övning 6.1 (mml)

1A. Ge synonymer till orden:

wiil, ukun, rooti, naag

1B. Ge antonymer till orden:

haween, xeeb, fiican, madow

1C. Skriv två olika meningar där dessa homonymer används i två helt olika betydelser.

tiri, baad, afartan, ayaan

1D. Dela de här orden i morfem. Är morfemen rot eller suffix?

cimilogooreed, gabayaa, dhallinyaro, dhakhtarnimo

1E. Hur många andra ord kan man bilda av ordet 'boqor'?

Ange om morfemen är rot eller suffix

Övning 6.2

---

1. Vad kallas *läran om ordförrådet* med en grekisk språkvetenskaplig term?
2. Vad kallas *läran om ordböcker* med en grekisk språkvetenskaplig term?
3. Vad kallas *läran om ords betydelse* med en grekisk språkvetenskaplig term?
4. Vad kallas *läran om ords ursprung* med en grekisk språkvetenskaplig term?

5. Hitta bland orden nedan ett par ord som är

- a. synonymer till varandra
- b. antonymer till varandra
- c. homografer med varandra
- d. homonymer med varandra
- e. hyperonym och hyponymer med varandra

6. Vilka ord i följande lista är innehållsord?

aad du, aad mycket, aqal, bad, beer lever, beer trädgård, berri, bisad, carruur, culus, ey, fiican, fudud, gabadh, guri, hooyo, inan pojke, inan flicka, kalluun, ma frågeord, ma inte, mallay, maroodi, mukulaal, suubban, u, wanaagsan, weyn, wiil, xayawaan, yar.

7. Vilka ord i listan ovan är formord (kallas även funktionsord eller grammatiska ord).

8. Vad menas med arvord, lånord och främmande ord?

9. Dela in följande ord i grupper med arvord, lånord och främmande ord.

ambalaans, aniga, afar, atam, aydiyaalism, baraf, bare, buug, faras, haa, heliyam, hooyo, jiko, Julay, kumbuyuutar, kursi, ma, miis, macallin, oo, ordaa, raadiyow, rooti, sariir, telefoon, wiig, wiil, yaambo.

10. Vad menas med att de flesta ords form är arbiträr?

11. Vad menas med onomatopoetiska ord?

12. Från vilket språk antar man att följande lånord kommer:

baraf, yaambo, armaajo, gaadhi, dukaan

Övning 6.3

Leta i texten efter ett par **synonymer**. Båda orden måste finnas i texten.

Leta i texten efter ett par **antonymer**. Båda orden måste finnas i texten.

Leta i texten efter två olika **hyponymer** som har en gemensam hyperonym. Hyperonymen behöver inte finnas i texten, bara hyponymerna

Leta i texten efter något ord som är en **homonym / homograf** och alltså kan ha två helt olika betydelser i olika kontexter.

Leta efter några typiska **arvord** i texten.

Leta efter några typiska **lånord** i texten. Försök hitta ord från så många olika språk som möjligt.

Leta efter ett par typiska **innehållsord**.

Leta efter ett par typisk **formord / funtionsord**.

Caqli Badane

Xasan waxa uu ahaa wiil aad u jecel mooska. Subax kasta waxa uu iskoolka u qaadan jiray moos. Maalin maalmaha ka mid ah isaga oo u socda iskoolka, oo moos gacanta ku sita ayaa daanyeer ka hor yimid. Daanyeer kii waxa uu damcay in uu mooska ka qaato Xasan. Markaas ayuu gadaal ka soo maray. Xasan waxa uu dareemay waxa gadaashiisa socda, waxa uuna fiiriyey gadaal. Daanyeer kii ayaa ku soo boodey oo Xasan ka dafay mooskii. Xasan aad ayuu uga xumaaday.

Maalintii labaad Xasan mooskii waxa uu gashaday boorsada, si uu mooska uga qariyo daanyeerka, hase ahaatee daanyeer kii waxa uu arkay mooskii oo ku jira boorsada, wuuna ku soo booday, waana ka dafay.

Xasan maalintii ku xigtay waxa uu ku fekerey sidii mooska uu uga ceshan lahaa daanyeerkaa.

Maalintii saddexaad Xasan mooskaa ayuu soo cunay, inta aanan guriga ka soo bixin, waxa uuna gancata ku soo qaatay qobkaa mooska, waxa uuna ku fekerey in uu xal u helo dhibaataada haysata.

Daanyeerkaa waxa uu ka dafay Xasan qobkaa mooska, wuuna cunay. Xasan aad ayuu u xanaaqay markii uu arkay daanyeerkaa oo cunaya qobkaa mooska.

Maalintii afraad Xasan aad ayuu u fekerey, si uu u gaaro xal kama dambays ah. Subaxii dambe Xasan inta uusan guriga ka soo bixin ayuu mooskaa soo mariyey basbaas, wuuna soo qaatay. Daanyeerkaa ayaa dafay mooskaa basbaaska lahaa, wuuna ku gubtay. Xasan aad ayuu ugu qoslay markii uu arkay daanyeerkaa oo carabkiisu baannaanka yaallo oo boodboodaya, kana cararay mooskaa.

Subaxii dambe Xasan waxa uu ku soo qaatay gacanta moos, waxa uuna soo ag maray daanyeerkaa.

Daanyeerkaa kama uu dafin Xasan mooskaa maalin dambe.

Weydiimo

1. Xasan maxaa uu aad u jeclaa?
2. Markii uu iskoolka u socdey ee daanyeerku ka daba yimid maxaa uu gacanta ku haystey?
3. Xasan maxaa laga dafay?
4. Maalintii labaad xaggee ayuu mooska ku qarsaday?
5. Xasan maxaa uu daanyeerka ku sameeyey ugu dambayntii?
6. Maxaa ay tahay dulucda sheekadu?

Tema 7. Ordbildning

7.1 Allmänna frågor

---

1. Förklara vad som menas med termen "rot".
2. Förklara vad som menas med termen "prefix".
3. Förklara vad som menas med termen "sammansatt substantiv".
4. Förklara vad som menas med termen "ordbildning"?
5. Förklara vad som menas med termen "avledning"?
6. Förklara vad som menas med termen "sammansättning"?
7. Översätt de ovan nämnda termerna till somaliska.
8. Hur kan man argumentera för att "libaaxbadeed" är ett sammansatt ord?

7.2 Analysera ord

---

1. Dela upp följande sammansättningar i de ingående morfemen? Vilka två rot-morfem ingår i sammansättningen? Finns även något avledningssuffix? Finns det kanske också något böjningssuffix?

Sammansatt ord	Rot 1	Rot 2	(avledn. suffix)	(böjnings suffix)
waxbarashada	wax	bar	asho	da
dabjoogta				
lafdhabarleyda				
sannaddugsiyeed				

dembidhaafaa				
madaxweynaha				
libaaxbadeedyo				
afmaalnimada				
xeerilaaliye				
dareensiiyaa				
naasnuujiyaa				
dameer-dibadeedka				
dayaxgacmeedka				
dhiigyaraan				
wargeys				

2. Dela upp följande avledda ord i de ingående morfemen.

Enkelt ord ordklass	Rot	Avlednings- suffix	Böjnings- suffix	Avlett ord ordklass
kow(da) (m.)	kow	aad		kowaad (s.)
gal(aa) (f.) gal(ka) (m.)	gal	i	yaa	geliyaa (f.)
				hore
				bixiyaa
				wanaagsan
				nafley
				horreeyaa
				fure

				furitaanka
				macallimadda
				carruureed
				tumaal
				dembiile
				buuxiyaa
				guuldarro
				qorista
				ciyaartoy

3. Dela upp följande avledda ord i de ingående morfemen.

Enkelt ord ordklass	Prefix	Rot	Avlednings suffix	Avlett ord ordklass
nool (s.)	ma	nool	e	manoole (m.)
				isbeddelka
				lahaye
				soojeedka
				kuxige
				layeele

Läs denna korta text ur *Saynis, Fasalka 5aad* (1996: 97).

Sidee ayaa aynu wax u maqalnaa?

Marka gariirka jabaqda soo dhexmartay hawada ay soo gaaraan dhegta, waxa hirarka jabaqda soo ururiya qaybta dhegta ee masafka u eg, ka dibna waxa ay sii raacaan marinka maqalka ilaa ay gaaraan durbaanka.

Hirarka jabaqdu waxa ay sidaan tamar. Sidaa darteed waxa ay gariiriyaan durbaanka. Gariirka ku dhashay durbaanka dhegta waxa uu sii raaca saddexda lafood ee dhegta dhexe ilaa uu gaaro hoor ku jira qaybta hore ee dheg gudeedka oo laga helo dareen wadayaalka jabaqda. Hoorku isna waxa uu gariirka u gudbiyaa timo yar-yar oo ay ku xiran yihiin faraqyada dareen wadayaalka jabaqda. Dareen wadaha ayaa isna dareenkii u gudbiya maskaxda. Halkaas ayaan ka helnaa jawaabtii oo aan ogaanaa in aan wax maqalnay iyo wixii la xiriiray.

4. Vilka ord i texten är sammansättningar? Vilka två rot-morfem ingår i sammansättningen? Finns även något avledningssuffix?

Sammansatt ord	Rot 1	Rot 2	(avledn. suffix)	(böjnings suffix)

5. Vilka ord i texten är avledningar av andra enklare ord?

Enkelt ord ordklass	Rot	Avlednings suffix	Avlett ord ordklass

7.3 Analysera ord (mml)

Fyll de tomma fälten i tabellerna.

Magacyo ka samaysan magac kale

Magac saleed	dibkabe	Magac cusub
dukaan	-le	dukaanle
indho	-le	indhoole
	-le	
	-le	
	-le	
arday	-ad	ardayad
	-ad	
	-ad	

buuro	-ley	buuraley
	-ley	
daabac	-aad	daabacaad
	-aad	
dhiig	-darro	dhiigdarro
	-darro	
boqor	-tooyo	boqortooyo
	-tooyo	
xir	-mo	xirmo
	-mo	
duq	-nimo	duqnimo
	-nimo	

Använd gärna också helt andra suffix...

Magacyo ka samaysan fal

Fal saleed	dibkabe	Magac cusub
qor	-is	qoris -ta
	-is	
fur	-itaan	furitaan -ka
	-itaan	
fur	-e	fure -ha
	-e	

qor	-aa	qoraa -ga
	-aa	
qor	-aal	qoraal -ka
	-aal	
adeeg	-to	adeegto -da
kalkaali	-to	kalkaaliso -da
qaad	-to	qaaddo -da
	-to	
dig	-niin	digniin -ta
	-niin	

Använd gärna också helt andra suffix...

Magacyo ka samaysan sifo

Sifo saleed	dibkabe	Magac cusub
cas	-aan	casaan -ka
	-aan	
nool	-e	noole -ha
	-e	
firfircoon	-i	firfircooni -da
	-i	

Använd gärna också helt andra suffix...

Magacyo lammaane ah

Eray saleed 1	Eray saleed 2	dibkabe	Magac cusub
madax	weyn	-e	madaxweyne -ha
afar	gees	---	afargees -ka

Sifooyin ka samaysan magac

Magac saleed	dibkabe	Sifo cusub
Soomaali	-eed	Soomaaliyeed
	-eed	
lo'	-aad	lo'aad
	-aad	
dugsi	-oon	dugsoon
	-oon	
cagaar	-an	cagaaran
	-an	
qurux	-san	quruxsan
	-san	

Använd gärna också helt andra suffix...

Sifooyin ka samaysan fal

Fal saleed	dibkabe	Sifo cusub
samee	-san	samaysan
	-san	
daabac	-an	daabacan
	-an	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal ka samaysan magac

Magac saleed	dibkabe	Fal cusub
biyo	-oob	biyoobaa
	-oob	
riyo	-ood	riyoodaa
	-ood	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal ka samaysan sifo

Sifo saleed	dibkabe	Fal cusub
kulul	-ee	kululeeyaa
	-ee	
kulul	-aad	kululaadaa
	-aad	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal ka samaysan fal kale

Fal saleed	dibkabe	Fal cusub
kar, karaa	-i	kari, kariyaa
joog, joogaa	-i	jooji, joojiyaa
	-i	
	-i	
iib	-sad	iibsadaa
	-sad	
fur	-m	furmaa
	-m	
cun	-sii	cunsiiyaa
	-sii	

Använd gärna också helt andra suffix...

Falal lammaane ah

Eray saleed 1	Fal saleed	Fal cusub
marti	qaadaa	martiqaadaa

Erayo horkabe leh

Eray saleed	horkabe	Eray cusub
noole	ma-	manoole
	ma-	
taliye	la-	lataliye
	la-	
dil	is-	isdil
	is-	

Använd gärna också helt andra prefix...

7.4 Sammansättningar och avledningar

---

1. Hitta alla **sammansatta** ord i följande text. Dela upp orden i morfem.
2. Hitta alla **avledda** ord i följande text. Dela upp orden i morfem.

Dhul beereed

Beer falasho ku kooban nolol maalmeedka

Dalagyada ugu mihiimsan ee ay beeraleyda Soomaaliyed beertaan si ugu noolaadaan waxa ka mid ah: khudaarta, galleyda, messegada, digirta, moxogga, miraha la cuno sida: cabmbaha, babaayga, mooska. Qayb ka mid ah dalagyada ay beeraan beeraleydu waxa ay u iib geeyaan suuqyada.

Dalagyada ugu mihiimsan ee ay lacagta caddaanka ah ka soo gasho beeraleyda waxa ka mid ah khudaarta iyo miraha sida mooska, cambaha iyo liinta bambeelmada ah. Dakhliga lacageed ee ka soo gala waxa ay ku sii iibsadaan raashin, qalabka beeraha, carro-nafaqeyye, iniinyaha abuurka, dhar, fiiga dugsiga iyo daryeelka caafimaadka.

24

Från: *Cilmiga Bulshada, Fasalka 5aad, Muqdisho 2003*

2. Hitta helt andra exempel än de som finns i texten ovan.

2.1. Hitta 5 substantiv som är bildade genom avledning från andra, enklare ord. Ange det avledda ordet, det enklare ordet och avledningsändelsen, t.ex.

magac: **dhisme** < fal: **dhis(-aa)** + dibkabe: **-me**

2.2. Hitta 5 verb som är bildade genom avledning från andra, enklare ord. Ange det avledda ordet, det enklare ordet och avledningsändelsen.

2.3. Hitta 5 adjektiv som är bildade genom avledning från andra, enklare ord. Ange det avledda ordet, det enklare ordet och avledningsändelsen.

Tema 8. Lexikala hjälpmedel

8.1 Allmänna frågor

---

1. Hur många enspråkiga somaliska ordböcker finns det?
- 2a. Hur många enspråkiga somaliska ordböcker finns på internet som pdf?
- 2b. Vad heter dessa två ordböcker?
- 2c. Vilket år är de utgivna?
- 2d. Vilka är författarna?
- 3a. Vilken är den största somalisk-engelska ordboken?
- 3b. Vilka är författarna?
- 3c. Vilket år är den utgiven?
4. Vilken av de enspråkiga somaliska ordböckerna liknar mest en skolordbok?
- 5a. Vad menas med en deskriptiv ordbok?
- 5b. Vad menas med en normativ ordbok?
- 5c. Vilken av de två somaliska ordböcker som finns som pdf är mera deskriptiv? Varför?
- 5d. Vilken av de två somaliska ordböcker som finns som pdf är mera normativ? Varför?
6. För somaliskan finns ingen synonymordbok ännu, men en av de två som finns som pdf ger ganska många synonymer. Vilken?
7. För somaliskans del finns ingen etymologisk ordbok, men en av de tvåspråkiga ordböckerna markerar lånord ganska systematiskt. Vilken?

8. För somaliskan finns ingen frekvensordbok. Vad finns i stället?

9. Studera exemplet nedan som kommer från Keenadiids ordbok från 1976.

Aabi (-ga) — Árrin aan jid ahayn oo cid lagula kaco; gardarro; maag; daandaansi.

Aabo (-ha) — Tixgelis; danayn; aabayeel.

Aad — 1. (°) Dhab; si daran. 2. Adigu.

-aad — Tiraab lagu dabakaro tirada oo muujiya jagada tiradaasi ku abbaaran tahay (saddex-aad (3d.); shan-aad (5d.); sagaal-aad (9d.).

Aadaan (-ka) — Ereyo yar oo lagu dheeraysto oo dadka tukashada loogu yeero (ama « addin »).

Aaladeyn (-ta) — Aalad u yeelid; qalabayn; hubayn; qurxin.

-aale — Erey ulajeeddadiisu u dhowdahay « kasta » « walba » « alla » (sida « had iyo goor-aale », « wax alla ama allaale »).

Aalkol* (-ka) — Biyabbiyood aan midab lahayn, oo ur sillan, oo daarmi og, oo baabbi'i og, oo siyaalo badan loo soo saaro, waxna loogu qabsado, (ama « aalkolo »).

Aalo (-da) — Qaalmaha yaryar oo lo'da.

9a. Vad betyder den lilla ringen?

9b. Vad betyder den lilla stjärnan? Titta i ordbokens lista över tecken och förkortningar.

10. Studera exemplet ut Puglielli & Mansuurs ordbok 2012. Titta i ordbokens lista över förkortningar och tecken.

sufur¹ *m.l* 1. Tiro xisaabeed marka ay keligeed tahay aan micno lahayn, laakiin marka ay midigta ka raacdo tiro kale ku dhufata toban; Eber. 2. Maar. 3. (-rro, *m.dh*) Koob macdan ka samaysan.

sufur² *m.dh ld suful* (1).

sufuul *m.dh ld suful*.

sug *f.g1* (-gay, -gtay) Wax imaatinkooda dhawrid.

sug¹ *m.l* Yaraan; guridambays; cirranuug.

sug² *f.g1* (-gay, -gtay) Wax xaqiiqdooda helid.

sugaal *m.l* Sugidda.

sugan *f.mg4* (-gnaa, -gnayd) Aan ku xidhnayn, kana xor ah dhammaan astaamaha ku xeeran.

aayar u tumasho. 3. Digir duban qob ka qaadasho. *ld shukulo*.

sulbi *f.g2* (-iyay, -isay) Hawl si dhaqso leh u deddejin.

sulbin *m.f.dh eeg sulbi. ld sulbis*.

sulbis *m.l ld sulbin*.

suldaan *m.l (-nno, m.dh)* Nin dhaxaltooyo ahaan dawlad ama qolo madax ugu ah, oo aan la dooran; boqor.

suldaannimo *m.dh* Suldaan ahaansho.

suldadan *m.dh (siyaa)* Meel uu xukumo, ama xukumi jirey suldaan. Waxaa aad looga isticmaalaa dhulka Islaamka. *ld saldanad*.

sulfatar *m.l (-ro, m.dh) (jool)* Dhul fulkaano oo aaney ka soo baxayn laarfa dhalaashan

10a. Vad betyder förkortningarna *m.l*, *f.mg4*, *f.g2*, *m.dh*, *siyaa*., *ld*, *jool*?

10b. Vad betyder symbolen **u** i ordet **sug**?

10c. Vad betyder **(-nno)** vid uppslagsordet **suldaan**?

- 11a. Vilken är den enda enspråkiga somaliska ordbok som ger systematisk grammatisk information om alla substantiv och verb?
- 11b. Vilken grammatisk information ges om substantiv?
- 11c. Vilken grammatisk information ges om verb?
12. Vad menas med att en ordbok innehåller kollokationer?
13. Vad är syftet med en skolordbok?
14. Vad är syftet med en rättstavningsordbok?
15. Vad är syftet med en synonymordbok?
16. Vad är syftet med en etymologisk ordbok?
17. Vilket är somaliskans allra vanligaste ord?

8.2 Sök information i ordböcker (mml)

Sök efter följande information.

Jämför alla de ordböcker som du har.

Hur många / Vilka betydelser har ordet **af**?

Hur stavas ordet **aynu** / **aynnu**?

Vilka synonymer finns till ordet **bisad**?

Hur stavas ordet **degaan** / **deegaan**?

Hur stavas ordet **deggan** / **deggen**?

Vilken pluralform anges för ordet **dhagax**?

Hur många / Vilka betydelser har ordet **dhalo**?

Vad anges om uttalet av **dul**?

Vilket genus anges för ordet **guddi**?

Hur stavas ordet **kayaga** / **kaayaga**?

I vilken form hittar man verbet **keenaa**?

I vilka fasta fraser förekommer ordet **kubbad**?

Vilket genus anges för **maalin**?

Vilken pluralform anges för **nooc**?

Vilken pluralform anges för **sac**?

Vilken ordklass anges för **weyn**?

Vilken infinitivform anges för **baxaa**?

Hur många / Vilka betydelse har ordet **beer**?

8.3 Att slå upp i ordböcker

Slå upp orden i följande ordböcker som finns på nätet som pdf:

Puglielli & Mansuur. 2012. *Qaamuuska af Soomaaliga*. Roma.

<https://arcadia.sba.uniroma3.it/bitstream/2307/720/1/QAAMUUSKA%20AF-SOOMAALIGA%5b1%5d.pdf>

Keenadiid. 1976. *Qaamuuska af-Soomaaliga*. Muqdisho.

<https://arcadia.sba.uniroma3.it/bitstream/2307/2021/1/Dizionario%20Yaasiin%20C.%20Keenadiid.pdf>

Aleynikof. 2012. *Eraykoobka soomaali-ruush ah*. Mosko.

<http://book.iimes.su/wp-content/uploads/main/som2011a.pdf>

Slå också gärna upp i andra ordböcker som du har hemma.

Vilken stavning anger ordböckerna:

aqri, eller något annat?

biya-dhac, eller något annat?

danbe, eller något annat?

diyaarad, eller något annat?

taqtar, eller något annat?

taxaddir, eller något annat?

waydiin, eller något annat?

Vilken bestämd artikel anger ordböckerna för ordet

arrin

guddi

roodhi

shimbir

Vilken obestämd och vilken bestämd pluralform anger ordböckerna för substantiven

aabbe

abti

dhagax

nooc

tuug

wax

Vilken pluralform anger ordböckerna för adjektiven

dheer

wanaagsan

Vilken feminin verbform (waa ay...) anger ordböckerna för verbet

akhri

bax

Vilken infinitiv (... doonaa) anger ordböckerna för verbet

akhri

arag

bax

Vilka synonymer anger ordböckerna till

albaab

ugax

nacas

Vilka olika betydelser anger ordböckerna för ordet

gacan

il

dheg

Ge några exempel på ord som är markerade som typiska för ett visst ämnesområde.

Tema 9. Ordförrådets moderna utveckling

9.1 Allmänna frågor

---

1. Vilka fyra strategier var särskilt vanliga på 1970-talet för att etablera nya somaliska ord som behövdes i det moderna samhället?
2. Varför skapade man hellre nya ord än använde lånord på 1970- och 1980-talet?
3. Varifrån kom denna traditionen att hellre skapa nya ord än att använda lånord?
4. Mohamed Hared menar att myndigheterna på 1970-talet medvetet lät bli att formulera tydliga regler för delar av stavningen. Varför gjorde man så?
5. För vilka ljud gäller det framför allt att stavningen inte blev reglerad?
6. Från vilka tre språk kommer de flesta lånorden i somaliskan?
7. Vilket är det allra vanligaste långivande språket?
8. Vad menas med ett översättningslån?

9.2 Nya ord i somaliskan

Försök att i varje ordlista hitta **ETT** ord som är

- ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem,
- ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem,
- ett översättningslån,
- ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse,
- ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning,
- ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord,
- ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse.

Barbaarinta Jirka. Qaamuuska Ereybixinta. Muqdisho1984.

- _____ är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
 _____ är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
 _____ är ett översättningslån
 _____ är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
 _____ är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
 _____ är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
 _____ är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

left-footed	bidixle
half-way line	xarriiqda kala badhka
linesman	calan haye
to lob in	xagleyn
penalty-kick mark	calaammada laadka ganaaxa
midfield	bartamaha garoonka
obstruction	xanibaad
off-side	hobsayd
outside left (right)	debedda bidix (midig)
penalty	ganaax (rigoore)
penalty area	bedka ganaaxa
penalty kick	laadka ganaaxa
penalty spot	dhibicda ganaaxa
policeman (libero)	ninka bileyska ah
off-side position	goobta hobseedka

long jump	booddada hoose
high jump	booddada sare
triple jump	booddada saddexleyda
pole-vault	booddada qorayga
shot put	dhagax tuurka
discus throw	saxan tuurka
hammer throw	burus tuurka
javelin throw	waran tuurka
decathlon	tobannada

runner	ordaa
running rhythm	jaanta orodka
running style	habka orodka
run-out	dibad orod
section	qayb
medical service	shaqada caafimaadka
"Set"	"Diyaargarow"
shot	toogasho
space between the hurdles	fogaata u dhexeysa haardal-lada
sprint	fagax
standing start	bilowga taagnida
starting blocks	baloogyada bilowga
straight	toos
take-over	dhaafid
water-jump	biyaha laga boodo
wind gauge	cabbiraha dabaysha
take-over zone	goobta laysku dhaafo
to go outside the take-over zone	bannaan uga bixidda goobta laysku dhaafo

Dizionario italo-somalo-inglese di termini tecnico-scientifici. Padova e Mogadiscio 1987.

- _____ är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____ är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____ är ett översättningslån
_____ är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____ är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____ är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____ är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

uumiyaaynta flash ee hoor
vaporizzazione a flash di un condensato
(condensate flash)

uumiyaayo
evaporazione
(evaporation)

uumiyeeye
evaporatore, vaporizzatore
(evaporator, vaporizer)

uumiyeeye dhuumo-jiif ah
evaporatore a tubi orizzontali
(horizontal-tube evaporator)

uumiyeeye dhuumo-joog-dhaadheer
evaporatore a tubi verticali lunghi
(long-tube vertical evaporator)

asse
dhidib
(axis)
a) linea di simmetria di una figura geometrica
b) in un sistema di coordinate la linea che ne determina una
c) linea attorno a cui ruota un corpo

assemblaggio
rakibaad
(assembly)
a) unita' comprendente le parti di un dispositivo o di una
macchina
b) atto di unificazione

assorbimento
uumiyoobid
(absorption)
scambio di materia per migrazione dalla fase vapore o gas a
quella liquida

atmosfera
atmosfeer
(atmosphere)
involucro gassoso che circonda la terra

atomizzatore
firdhiye
(spray nozzle)
apparecchiatura con la quale un liquido viene suddiviso formando
un flusso di piccole gocce

Qamuuska eray bixinta ee Bayoolaji. Muqdisho 1987.

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Ear	Dheg
Ear drum	Dheg dhexaad
Ear Ossicle	Laf dhegood
Ecdysis	Xuub dhacsi, Qubridasho
Echinodermata	Ikaynodeermaata
Ecological Factor	Samaynta ikolajiga
Ecology	Ikooloji
Eco species	Sinji degaan
Ecosystem	Habdhis degaan
Ecotype	Degaan ikooloji
Ectoderm	Dubduleed
Ectoparasite	Dulin duleed
Ectoplast	Balaasma duleed

Pericardium	Xuub wadneed
Pericarp	Gidaar ugxan side
Period	Kal
Periphyte	Berifayt
Peristalsis	Dubaaxis
Permeable	Habe
Permeability	Habid
Perspiration	Dhidid
Petals	Laacayaal
Petiole	Samay caleen
Phagocyte	Ciijiye
Phagocytosis	Ciijin
Phalanges	Faro
Pharynx	Dalqo
Phenotype	Muuq sheeg
Photosynthesis	Fotosentesis
Phototropism	Ifraac
Phylum	Faylam
Physical	Duleed
Physiology	Fisiyooloji
Phytophagous	Cayayaan geedadaaqe
Pigment	Midabside
Pinna	Caroog
Pistil	Ubo-ubax

Qaamuuska eray bixinta ee Fisikis. Muqdisho 1987.

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Characteristic curve	Xood Astaaneeed
Charge	Saldanab
Charge density	Cufnaan saldanab
Charles law	Xeerka jaarlaa
Chemical constants	Madoorsoomayaal kimikaad
Chemical Energy	Tamar kfiimikaad
Equation of state	Weji isleegeed
Equilibrium	Dheelitiran
Erg	Eerg
Error	Cef
Error, Random	Gef huban
Error, standard	Gef beeggallan
Error systematic	Gef habaysan
Escape velocity	Kaynaan
Ether	Etar
Euclidean geometry	Joomatari yukliidh
Euclidean space	Dululaatiya yukliidh
Evaporation	Umiyow
Exchange	Isweydaari
Excitation	Didin
Excitation energy	Tamar didineed
Excitation potential	Kayd didineed
Excited state	Waji didaan
Exit	Marrin
Exothermic	Kul-bixiye
Expanding universe	Koorka fidaya
Expansion	Fidid
Exponential function	Fansaar jibbaaran
Exposur	Bandhigid
Explosion	Qarax
Extention	Ladh
Extinction	Dabar go'
Eye piece	Qobol-Ileed

Qamuuska eray bixinta ee Juqraafi. Muqdisho 1987.

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Mantle	Carrojiif
Map	Khariidad
Map projection	Khariidad brojakhsaneyn
Map scale	Qiyaas khariidadeed
Maquis	Jidhida dhexe
Marble	Shiil cad
Marine climate	Cimilo badeed
Market	Seylad
Market gardening	Bustaan
Marsh	Biyo fadhis
Meander	Qallooc
Meander belt	Jiidda qalloocan

Canal	Kelli
Cancer tropic	Kulaalaha waqooyi
Canning	Qasacadayn
Canyon	Qow weyn
Cape	Raasi
Cape maquis	Yacayga cimilada badda dhexe
Capital	Hanti
Capricorn	Kulaalaha konfureed
Capture river	Marin maroorsi
Carbonation	Karboonayn
Carbon dioxide	Kaarbonhayoksaydh
Carboniferous period	Waagii dhuxusha
Cardinal points	Afarta jiho
Cariba dam	Biyo xidheenkka kaariiba
Cartography	Kaartograafiyada
Cascade	Biyo dhac yar
Cash crops	Dalagyo ganacsi
Cassava	Moxog
Caste system	Qodob bulsho
Cataract	Biyo dhac weyn
Catch crop	Geed gaab
Catchment basin	Biyo rog
Catena	Carool
Cave	God
Cavern	God weyn
Celestial equator	Badhaha cirka
Celestial sphere	Kubbadda cirka
Celsius scale	Cabbirka sentigraydh
Center of the earth	Xuddunta dhulka
Centri-fugal force	Lid xoog xuddumeed
Cenozoic Era	Waagii senosayka

Qamuuska eray bixinta ee Xisaab. Muqdisho 1987.

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Correspondence	Aaddanaan
Corresponding	Isku-aaddanannsho
Corresponding angles	Xaglo gudboon
Corresponding sides	Dhinacyo isku aaddan
Cosecant	Kosiikant
Cosine	Kosayn
Cost price	Qiimaha gadasho
Cotangent	Kotaanjant
Count	Tiri
Counter	Tiriye
Counter clockwise	Lid-saacadwareeg
Euclidean algorithm	Algoordimka yuklid
Euclidean geometry	Joometeriga yuklid
Euclidean space	Dulalaatiga yuklid
Evaluate	Qiimee
Even	Dhaban, siman
Even distribution	Kala dhigid siman
Even function	Fansaar dhaban ah
Even number	Tiro dhaban ah
Event	Waqdhac
Event, certain (Sure)	Waqdhac huban
Event, complementary	Waqdhac isqummisa
Event, null (empty)	Waqdhac madhan
Events, independent	Waqdhacyo xor ah
Events, mutually exclusive	Waqdhacyo kala baxsan
Exchange of money	Sarrif, isdhaafsi lacageed
Existential quantifier	Xaddiyeeye jiritaan
Expansion	Fidin
Expansion, binomial	Fidin labatibxaale
Expansion of a determinant	Fidin suge
Expectation	Filitaan
Exponent	Jibbaar
Exponential curve	Xood jibbaar
Exponential equations	Isia'egyo jibbaareed
Exponential function	Fansaar jibbaar
Exterior angle	Xagal dibadeed
External	Dabadeed
External bisector	Kala badhe dibadeed
External point	Bar dibadeed
Extract	Soo saar
Extract a root of a number	Soo saar xidid tiro

Study Companion, Sayniska, London 1992

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Cellular transformation	=	Doorin unugeed
Cellulose	=	Saliloos
Central nervous system	=	Habdhiska dareenwadka dhexe
Centre of gravity	=	Xudun cufisjiidad
Centrifugal force	=	Lid xoog xudumeed
Centrum	=	Jibsin
Cerebellum	=	Maskax yar
Cervix	=	Xordan luqumeed
Characteristics	=	Astaamo
Charge	=	Danabeyn
Chlorophyl	=	Cagaariye

Facial nerve	=	Dareenside waji
Faeces	=	Saxro, Xaar,
Fallopian tube	=	Dhuunta <i>faloob</i>
Family	=	Bah, Qoys
Fat cells	=	Unugyo xaydheed
Fats	=	Dufan
Femur	=	Bawdo
Fertile soil	=	Carro-san
Fertility	=	Bacrinnimo
Fertilization	=	Bacrimin
Fertilizer	=	Bacrimiye
Fibrous	=	Liifan
Fibula	=	Biixi-yar
Field	=	Badadda, Badka,
Filament	=	Dubaalad, Miiq,
Fins	=	Baalbiyood
Fish	=	Kalluun, Malaay
Flatworm	=	Gooryaan suun
Flea	=	Booddo, Takfi,
Flower	=	Ubox
Flower, bisexual	=	Ubox labeed ah
Flower, pistulate	=	Ubox dhidig
Flower, staminate	=	Ubox lab
Flower, unisexual	=	Ubox hal jinsi ah
Flowering plant	=	Ruqur ubax

Study Companion, Xisaabiya, 1992

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Number	Tiro
Natural number	Tirsiimo
Negative number	Tiro taban
Null set	Urur madhan
Number line	Xariiqda tirada
Number sentence	Weedh tiro
Numeral	Asto-tiro
Numerator	Sareeye
Oblique	Janjeedhe
Obtuse angle	Xagal furan
Obtuse-angled triangle	Saddexagal daacsan
Odd number	Tiro kisi ah
One-to-one correspondence	Isku begnaan mid mid ah
Opposite	Ka horjeed

Column	Joogutax
Combination	Racayn
Common	Caadi
Compare	Garab dhigid
Comparison	Xagle sidkan
Compass	Goobeeye
Complementary angles	Isujarid xagleed
Components	Xubno
Composite number	Tiro farcanta
Compound	Iskudhis, tude
Concave	Golxo
Concentric	Isku xudun
Concept	Fikrad
Conclusion	Go'aan
Cone	Toobin
Congruency	Sar go'aan
Congruent triangles	Saddexagallo isku sar go'an
Conjunction	Isku xidhe
Consecutive	Isku xige
Constant	Madoorsame
Continuous	Is-haysta
Contradiction	Isburin
Converse	Rog
Convex	Tuur
Coordinate	Kulan

Suldaan N. X. Aadan. Qaamuuska ganacsiga, 2008

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Work contract	Heshiis shaqo.
Work dispute	Muran hawleed.
Work experience	Khibrad shaqo.
Work inspection	Kormeer shaqo.
Work measurement	Cabbirid shaqo.
Work offer	Shaqo bixin.
Work place	Halka shaqadu ka socoto.
Work safety	Bad-baado shaqo.
Work seeking	Shaqo raadin.
Billboard	Tabeelle (boor ama loox wax lagu xayeysiyo, oo aalaaba lagu dhaji meelaha gawaaridu ama dadku maraan).
Billing	Qoridda waraaqda "Qaan-sheegta".
Binder	Gal ama fayl.
Biweekly	Laba asbuucle ah (laba toddobaadle ah).
Black market	Suuq-madaw.
Black list	Liis madaw (Liiska alaab, dad ama shirkad uusan sharcigu oggalayn).
Blame	Eedeyn.
Blank	Maran/waxba ku qorneyn.
Blank cheque	Jeeg maran (Jeeg saxiixan oo lacag kasta lagu qoran karo).
Blanket mortgage	Rahan guud.
Bloc	Gaashaan-buur (urur isku mabda' iyo isku dan ah).
Blockage	Cunaqabateyn/xayiraad.
Blocked current account	Xisaab socota oo xayiran.
Blue-collar workers	Shaqaalaha hawlaha hoosee Warshadda qabta. W. L. K. White-collar workers.
Board	Guddi ama wakaalad.
Board of directors	Guddi maamul.
Board room	Qolka shirarka (siiba qolka madaxda shirkada iwm ay ku kulmaan).
Board room battles	Murannada dhex mara maamule-yaasha.
Boarding-pass	Diyaarad-fuul (kaar diyaaradaha lagu fuulo, oo qofkii aan wadan uusan raaci karn). W. L. M. boarding-card.

Maxamed Xaashi. Eraybixinta caafimaadka, 2017.

_____	är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
_____	är ett översättningslån
_____	är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
_____	är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
_____	är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
_____	är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Wadne weynaad
hjärt hypertrofi,
hjärtkammarförstoring

Wadne xanuun
hjärt sjukdom

Wadnejoogsi
hjärtstillestånd, hjärtstopp

Wadne-roor, wadne-fug
hjärtklappning

Wadne-wareen hjärtinfarkt

Wagdo hjulbentnet

Walaf daroogo drogmisbruk

Warqad dhakhtar la'aan
receptfri

Warqad dhakhtar recept,
ordination

**Warqad dhaktarku u qoro
dhakhtar kale ama isbitaal**
kale remiss

Wax loo dhinto dödlig, letal

waxyeelada dawooyinka
biverkningar

Weershe, cawar skelning,

Wejhadda, salaanta pannen

Cillad ilmuhu ku dhasho
misbildning

Cillad wadneed hjärtfel,
**cillad wadne oo ilmuhu ku
dhasho** medfödda hjärtfel

Cillad, iin rubbning

Cirid tandkött

Coobaha stora halspuls-
ården

Cubaal, suboosto supp,
stolpiller

Cudud, jeeni överarm

Cudur aqoonsi diagnos

**Cudur dhimireed iyo
jidheed** psykosomatisk
sjukdom

Cudur gudbin smitta

Cudur gudbiye smittämnen

Cudur raagay, gaamuray
kronisk sjukdom

Cudur side smittbärare

Cudur sjukdom

Cudur, bushi sjuk

Cudurka kalagoyska
ledsjukdomen

Cudurka lalemada
parkinsons sjukdom

Cudurrada faafa smittosam
sjukdomar

Cudurrada gooryaanka
parasitsjukdomar

Cudurrada ku dhaca jidhka
organisk, somatiska sjukdom

Cudurrada lagu dhasho
medfödda sjukdomar

Cudurrada lagu kala qaado

Alisaid A. Hirsi & Ali A. Nuh. Buugga erey bixinta aqoonta maaddada xisaabta, 2017

- _____ är ett lånord som inte är anpassat till somaliskans ljudsystem
- _____ är ett lånord som är anpassat till somaliskans ljudsystem
- _____ är ett översättningslån
- _____ är ett nytt somaliskt ord bildat med en ändelse
- _____ är ett nytt somaliskt ord som är en sammansättning
- _____ är ett nytt somaliskt begrepp som består av flera ord
- _____ är ett gammalt somaliskt ord som har fått en ny betydelse

Distributor	Qaybiye, kala dhige
Divergent	Firirsan
Divide In math, to determine a number by the process of division	Xisaab ahaan, Soo sooridd habka isu qaybinta tirooyin
Divided bar graph	Xog garaaf qaybeed
Dividend A number to be divided by another	La qaybshe Tiro loo qaybshay mid kale
Dividing line	Xarriiq qaybin
Divisibility	Qaybgalnimo
Divisible Able to be divided without having a remainder	Qaybgal Qaybinta xisaab haraa la'aan

Elliptic function	Qabaal fansaar
Elliptical integral	Qabaal abyoone
Elliptical orbits	Meereyaal qabaal
Elliptical point	Dhibic qabaal
Empty number line	Xarriiq tiro oo maran
Empty set	Urur maran
Endecagon	11 geesle
Endpoint	Bar dhammaad
Enlargement (dilation, zoom)	Weynayn
Ennahedron, nonahedron	9 salxaale
Equal sign = (2=1+1)	Astaan isle'eg = (2=1+1)
Equality	Isle'ekaan
Equally likely outcomes	Saami isle'eg
Equangular polygon	Geesoole xaglo isle'eke
Equate	Isle'ekee
Equation	Isle'eg
Equation A mathematical expression with an equal sign	Isle'eg Waa hawraar xisaabeed oo leh astaan isle'eg
Equation cubic	Isle'eg saddex jibbaaran
Equation differential	Isle'eg xigsineed
Equation evaluation	Isle'eg doorsoome
Equation inconsistent	Isle'eg seegmaweydo
Equation linear	Isle'eg toosan
Equation matrix	Isle'eg taxane
Equation of a straight line	Isle'eg xarriiq toosan

Tema 10. Terminologi

(Modersmålslärare)

1. Leta efter typiska termer i de tre texterna. Försök hitta minst tre termer i varje ämne.

2. Försök avgöra på vilket sätt termen är bildad:

lånord		med		ljudanpassning
lånord		utan		ljudanpassning
översättningslån				
gammalt	ord	med	ny	betydelse
rot+rot				
rot+ändelse				
rot+rot+ändelse				
två	ord	som	en	fras

Kani waa sawir goobo.

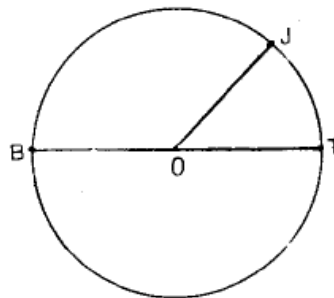
O waa **Xudunta** goobada. BOT waxa

la yiraa hdaa **dhaxroor**. Waxa kale oo loo

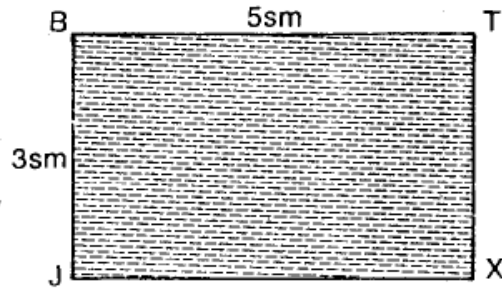
qori karaa $\overline{BT}$, taasi oo ah xariijinta BT.

J waa bar goobada ku dul taal. $\overline{OJ}$ waa **gacanka** goobada.

$\overline{OB}$ iyo $\overline{OT}$ iyaguna waa gacanno.

Shaxankani waa laydi. Laydi waa shaxan afar dhinac leh oo labadii dhinac ee iska soo horjeedaba ay isle'eg yihiin, afartiisa xagloodna ay qumman yihiin.

Haddii dhinaca BT ee leydigan cabbirkiisu yahay 5 sm, dhinaca JX cabbirkiisu waa 5 sm, waayo JX waa dhinaca ka soo horjeeda BT. Haddii dhinaca BJ uu cabbirkiisu yahay 3 sm waa immisa cabbirka TX?

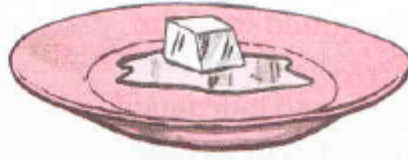
Dhinaca dheer ee laydiga waxa la yiraahdaa dherer (dh), dhinaca gaabanna waxa la yiraahdaa ballac (b).

Laydiga kor ku sawiran wareeggiisu (w) waa wadarta cabbirrada dhinacyadiisa oo ah,

$$5 \text{ sm} + 3 \text{ sm} + 5 \text{ sm} + 3 \text{ sm} = 16 \text{ sm}.$$

Xisaab, Fasalka 4aad, Muqdisho 1985

Barafku waa uu milmay.
Barafku waxa uu isu beddelay
hoor (biyo).

Si kale haddii aynu u dhigno,
adke ayaa isu beddelay hoor.

Adkaha iyo hoorka waxa aan ku magacownaa xaalado.
Markii uu barafku dhalaalay waxa dhacay isbeddel xaalad.

Imminkana waxa aynu eegi doonnaa isbeddellada xaalad kale.

Waxqabadka 3aad

Waxa aad u baahan tahay biyo qabow, dhadharo, dab, kildhi
iyo dabool.

kildhiga biyo ka buuxi oo dabka
saar.

Maxa aad arki kartaa marka biyaha
kildhigu ay karaan?

Marka ay biyuhu karkaraan, waxa
ka soo baxa kildhiga uumi-biyood.

Imminka barahaaga ayaa u dhigi doona dabool uumi-
biyoodka.

Maxa aad ku arki kartaa daboolka dushiisa?

Maxaa dhaca marka ay uumi-biyoodku ku dhacaan daboolka
qabow?

Biyihii waxa ay isu beddelaan uumi-biyood marka la
kululeeyo.

Uumi-biyoodkuna waxa uu dib isugu beddelaa biyo marka la
qaboojiyo.

Uumi-biyoodku waa neef.

Saynis, Fasalka 4aad, Hargeysa 2001

1.2 Astaamaha guud ee magacyada

a. Caynta: lab iyo dheddig

Caynta magaca, gaar ahaan marka aan qodob raacsanayn, waxaa lagu gartaa codkaca iyo dhammaad yara kala duwan ee ay leeyihiin magacyada qaarkood, dib baanse uga faalloon doonnaa arrintaas.

Magacyada labeed

Waxaa ka mid ah: *nin(ka)*, *ari(ga)*, *miis(ka)*, *gabay(ga)*, *fal(ka)* iwm. Magacyada labeed waxaa lagu aqoonsadaa **codkaca** (tone) oo ku dhaca shaqalka ka horreeyo midka ugu dambeeya, magacyada dheddigna shaqalka ugu dambeeya ayaa codkacu ku dhacaa. Sidaa darteed aad ayay u badanyihiin magacyada mataanaha ah, oo kala duwanaanta codkacooda uun lagu kala sari karo micnaha kala duwan ee ay kala leeyihiin labada magac oo lab iyo dheddig kala ah sida kuwa soo socda:

L	Dh
<i>inan (ka)</i>	<i>inán (ta)</i>
<i>ceesáan (ka)</i>	<i>ceesaán (ta)</i>
<i>dálab (ka)</i>	<i>daláb (ta)</i>
<i>shílin (ka)</i>	<i>shilín (ta)</i>

QAAMUUSKA AF-SOOMAALIGA, ROMA 2012

10.1 Allmänna frågor

---

1. Vad menas med begreppet "term"?
2. Varför behövs termer i språk?
3. Hur översätts ordet **magac** till svenskan som allmänt ord?
4. Hur översätts ordet **magac** till svenskan som term?
5. Leta upp det ord som utgör det allra mest typiska exemplet på en term i var och en de följande avsnitten ur olika läroböcker.

3. Erayo - horgale.

Fiir erayadan.

ma hadlo

ma dhibaato

"Ma" waa horgale. Horgaluhu waxa uu beddelaa erayga macnihiisa.

dhistaa oo ku kora jirka. Curisyada cuntada ku jira ayaa waxay ka mid noqdaan dhismaha jirka ee noolaha, qaybta borotiinka ah ee cuntada ku jirta ayaa waxay ku shaqa leedahay dhismaha iyo ka-

Magaalada aad ku nooshahay waxay ka mid tahay magaaloyin badan oo ku yaal dalka jamhuuriyadda Dimoqraaddiga ee Soomaaliya. Magaaladu way ka weyn tahay tuulada, waa-na ka dad badan tahay. Waxayna u qaybsantaa Xaafada ba-

Jeermigu wuxuu ka mid yahay uumanka badan oo cudurada keena. Jeermigu isaguna markiisa wuxuu u qaybsamaa jaadad fara badan oo ku kala duwan xagga qaabka, xagga dhaqanka iyo xagga halistaba. Xagga qaabka bal haddaan ka

Kalluunku waxa uu ku nool yahay biyaha.
Waxa uu ka neefsadaa waafyaha.

Raadi isirka maqan.

(b) $n \times 3 = 3 \times 4$

10.2 Terminologi i skolböcker

Läs de följande innehållsförteckningarna och försök avgöra vilka ord som kan anses vara termer.

Saynis, Fasalka 4aad, Hargeysa 2001

BUUGGA SAYNISKA 4AAD	
CUTUBKA 1AAD	Waxbarashada caafimaadka 1
● Nadaafadda deegaanka dugsigga	1
● Nadaafadda fasalka gudihiisa	4
● Suuliga	6
● Isticmaalka suuliga	6
● Khatarta ay leedahay isticmaal la'aanta suuliga	7
● Cayayaanka fidiya cudurrada	10
CUTUBKA 2AAD	Walxaha nool 13
● Halkee bay xayawaanku ku nool yihiin?	13
● Sida xayawaannada u dhaqdhaqaaqaan	14
● Xayawaannada yar-yar	16
CUTUBKA 3AAD	Dhirta 21
● Qaybaha geedka	22
● Iniinyaha	24
● Qaybaha midhaha	25
● Biqlidda	26
● Marxaladda biqlidda	27
● Isitcmaalka iniinyaha kala duwan	30
CUTUBKA 4AAD:	Biyo 32
● Adke, hoor iyo neef	32
● Isbeddelka wejiyada biyaha	32
● Uumu-bax, biyow, dhalaal	36
● Sida uu roobku u samaysmo	36
● Ka samaynta biyo nadiif biyo dhoobo leh	37
CUTUBKA 5AAD	Cunto 38
● Kooxaynta cuntada	39
● Borotiinada	39

- Kaarboohaydrayd 41
- Dux 41
- Fiitamiino 41
- Macdan 42
- Cunto dheellitiran 43
- Muhimadda cuntooyinka noocyada kala duwan 45

CUTUBKA 6AAD

Carrada 47

- lakabyada carrada 47
- Huyuumas 48

CUTUBKA 7AAD

Ilays 49

- Ilaha ilayska 49
- Waxtarka ilayska qorraxda 49
- Ilaysku waxa uu ku socdaa xarriiq toosan 51
- Ilays noqodka muraayadaha 53

CUTUBKA 8AAD

Jabaq 56

- Jabaqdu ma dhex martaa hawada? 57
- Jabaqdu ma dhex martaa adkaha? 58
- Jabaqdu ma dhex martaa hoorka? 60
- Sida xayawaanku jabaqda u maqlo 61
- Waxtarka jabaqda 62

CUTUBKA 9AAD

Kul 65

- Kul gudbinta 65
- Kul gudbiyayaasha iyo kul ma gudbiyayaasha 66
- Khatarta kulka 67

CUTUBKA 10AAD

Hawo 70

- Astaamaha hawada 70
- Maxaa dhaca marka hawada la kululeeyo 73

Saynis 5, Itoobiya 2014

Tusmo

Bogga

Cutubka kowaad

1. Hawada	1
1.1. <i>Hawadu waa Walax.....</i>	1
1.2. <i>Astaamaha Hawada ama Neefaha.....</i>	6
1.3. <i>Habka Neefmareenka Adamaha.....</i>	9
1.4. <i>Waxyeelada Caafimaad ee Sigaar cabida.....</i>	11
1.5. <i>Waxyeelada ay Caadooyinka Dhaqanku u Leeyihiin Caafimaadka.....</i>	12

Cutubka Labaad

2. Biyaha	15
2.1. <i>Biyaha Dabeeciga ah.....</i>	17
2.2. <i>Iskudhisyada.....</i>	21
2.3. <i>Waxtarka Biyaha.....</i>	25
2.4. <i>Khasaaraha Biyaha.....</i>	26
2.5. <i>Dikhowga Biyaha.....</i>	28
2.6. <i>Hababka Biyaha loo Kaydiyo/Xafido.....</i>	31

Cutubka Saddexaad

3. Dhirta (plants).....	35
3.1. <i>Waxtarka Dhirta .....</i>	35
3.2. <i>Carrada iyo Dhirta.....</i>	38
3.3. <i>Hagaajinta Habdhaqanka Carrada.....</i>	41
3.4. <i>Halista ay Kaymaheenu ku sugan yihiin iyo Hababka loo Daryeelayo.....</i>	44

3.5. Kor u qaadida Dhiraynta iyo Beerida midhaha.....	48
3.6. Saaqa Haramaha (Weeds) iyo Xakamaynta Haramaha/Saaqa	49
3.7. Caadooyinka Dhibaataada leh.....	51

Cutubka Afaraad

4: Xayawaanka (Animals).....	55
4.1. Cayayaanka (Insects).....	56
4.2. Kalluunka (fishes).....	65
4.3. Barri-Biyoodka (Amphibians).....	67
4.4. Xamaaratada (Reptiles).....	70

Cutubka Shanaad

5. Jidhkeena (our body).....	78
5.1. Qahsin saarka Jidhka (Excretion).....	79
5.2. Nadaafada Cuntada (food hygiene).....	87
5.3. Cuntadu waa isha Tamarta kulka.....	89
5.4. Cunto yarida.....	93
5.5. Dhaqamada Waxyeelada leh.....	95
5.6. Cudurka Dilaaga ah ee AIDS-ka.....	96

Cutubka Lixaad

6. Dhulka	101
6.1. Dhulka.....	101
6.2. Samayska Hab-qorraxeedka.....	105
6.3. Dayax-Gacmeedyada (Satellites).....	121

Cilmiga Bulshada, Muqdisho 2011

Tusmada

Cutubka 1aad Dakii Hore	1
Asalkii dadkii hore	1
Sidii ay dadkii hore cuntada ku heli jireen	2
Sidii ay dadkii hore u ugaarsan jireen	3
Sidii ay dadkii hore hoyga u samaysteen.	5
Sidii ay dadkii hore huga u samaysteen.	6
Sidii ay dadkii hore u heleen dabka	9
Waxa ay dadkii hore dabka u adeegsan jireen	10
Bilowgii dhaqashada xoolaha	11
Sidii uu dadkii hore beerashada u bilaabay.	12
Ganacsigii ka dhexeeyey dadkii hore	13
Ganacsigii wax kala beddelashada.	15
Dabaylaha iyo ganacsiga.	17
Cutubka 2aad Dadka degmadayada ku nool	19
B. Maamulka degmada	19
Guddoomiyaha degmada	19
Sharciga iyo kala dambaynta.	21
Maxkamadda degmada	23
Hoggaamiye dhaqameedyada	24
Sharci dhaqameed	25
Culimada diinta	26
T. Qodobbada saameeya tirada dadka ee degmo	27
Degmadu biyo ma leedahay?	27
Degmadu ma leedahay carro-san?.	28
Deked ma leedahay degmadiinnu?.	29
Degmadiinnu ma waxa ay leedahay magaaloyin badan?.	32
J. Shaqada ay degmooyinku qabtaan.	33
Degmooyinka reer guuraaga.	33
Deegmooyinka qodaalka	34
Degmooyinka magaalada.	35

	Warshadaha yar-yar.....	36
Cutubka 3aad	Hawlaha bulshada ee degmada	38
B.	Iskaashiga degmada dhexdeeda.....	38
T.	Xiriirka ka dhexeeya degmooyinka.....	40
	Degmooyinka waxa ay iska kaashadaan ganacsiga.....	40
	Degmooyinku waxa ay iska kaashadaan nabadgelyada	40
	Degmooyinka waxa ay iska kaashataa waxbarashada.....	41
	Degmooyinku waxa ay iska kaashadaan ciyaaraha.....	41
J.	Dabbaal-degyo dhaqameedka	43
	Aroosyada	43
	Nayruuska	44
	Riwaayadaha, gabayada iyo heesaha.....	47
	Caleemo saarka hoggaamiye dhaqameedka reer guuraaga..	49
Cutubka 4aad	Xirfad nololeedka	51
B.	Xallinta Is-afgaranwaaga.....	51
	Waxyaabaha keena is-afgaranwaaga dadka dhexdiisa.....	51
	Qof aan qabaneyn shaqadii loo xil saaray	53
	Qaddarin la'aanta xuquuqda dadka kale	53
	Ku fekeridda in aan dadka kala wanaagsanayn	54
	Caasi (Dhega-adayg).....	54
	Xiriir wanaagsan la'ananta ka dhaxaysa ardayda iyo dadka kale	54
	Dhibaatooyinka uu is-afgaranwaagu keeno haddii aan xal loo helin.	55
T.	Go'aan qaadasho wanaagsan.	58
	Doorashada saaxiibbada	59
	Dhowridda nadaafaddeena.	60
	Isticmaalka waqtiga aad firaagada leedahay.	60
	Diidmada fikirka saaxiibbadaa	61

Xisaab, Fasalka 4, Muqdisho 2001

CUTUB

BOGGA

I Naqtiin I-18

- Tiro iyo qiimo rugeed.
- Isugeyn iyo kalagoy.
- Mas'alooyinka isyugeyn iyo kalagoy.
- Iksu dhufasho iyo isuqaybin.
- Mas'alooyinka isku dhufasho iyo isuqaybinta.
- Jajabyo.
- Dherer, mitir iyo sentiimitir.
- Wareeg.
- Bed.
- Waqti.
- Soo iibin iyo iska iibin.

2 Tirooyin 19-35

- Tirooyinka ilaa 99999.
- Qiimo rugeedka tirooyinka ilaa 99 999.
- Horsanaanta tirooyinka ilaa 99 999.
- Tirooyinka fidsan.
- Dhufsaneyaal (dhufsanaa ay wadaagaan iyo dh.y.w).
- Isiro.
- Hubinta u qaybsamida 2,5 iyo 10.
- U duubudda tobanka ugu dhow

3 Isugeynta iyo kala goynta 37-54

- Isyugeynta ilaa saddex tiro oo min 5 god, qaadasho la'aan iyo qaadasho leh.
- Isugeyn la isticmaalaa habka fidinta.
- Isugeyn la isticmaalo habka abakas.
- Mas'alooyin isugeyn iyo kalagoy.
- Kalagoynta la isticmaalayo habka abakas.
- Kalagoynta la isticmaalayo habka fidinta.
- Kalagoynta ay ku jirto amaasho iskudhufasho.
- Mas'alooyin.

- 4 Dherer iyo bed 55-77**
- Qiyaasta millimitir (mm), mitir (m) iyo kiiloomitir (km) ahaan.
  - Millimitirka (mm) iyo kiiloomitirka (km).
  - Xiriirka ka dhexeeya km, m, sm iyo mm.
  - Isugeyn ay ku jirto km, m, sm iyo mm.
  - kalagoynt ay ku jirto km, m, sm iyo mm.
  - Wareegga saddex-xagallo, laba-jabbaaraneyaal iyo laydiyo.
  - Bedka laba-jabbaaraneyasha, laydiyo iyadoo la tirinayo inta laba-jibbaarane.
  - Bed iyada oo la isticmaalayo jidka.
  - Bed qaabab iskudhafan
- 5 Isku dhufasho iyo isuqaybin 78-115**
- Isku dhufashada tiro 2 god leh iyo tiro hal god qaadasho leh.
  - Isku dhufashada 2 tiro oo min labo god ah.
  - Ku dhufashada 10, 100 iyo 1000.
  - Iskudhufashada 2 tiro oo min 3 god qaadasho iyo qaadasho la'aan ah.
  - Isu qaybinta tirooyin 2 god iyo tirooyin 1 iyo 2 leh haraa iyo haraa la'aan ah.
- 6 Joometeri 116-121**
- Xagal.
  - Samaynta xaglaha qumman.
  - Xagal fiiqan, xagal furan iyo xagal qumman
- 7 Jadwalka 122-125**
- Akhrinta iyo tarjumidda tusayaasha.
  - ku diiwaan gelinta xogta tusayaal.
- 8 Lacag 126-131**
- Soo gadasho iyo iska iibin.
  - Khasaare iyo faa'iido.
  - Mas'alooyin

- 9 Algebra 132-136**
- U isticmalka tirooyinka xarfo.
  - Ururrinta tibxaha isu eg.
- 10 Cabbiraad 137-151**
- Qaadka liir, 1/2 litir, 1/4 litir.
  - Isugeynta iyo kalagoynta qaadka.
  - Miugga iyada oo la tirinayo tirada saddex-jibbaaraneyaasha isku rasaysan.
  - Culays: Garaamka.
  - Isugeyn iyo kalagoynta ay ku jiraan Kg iyo g.
  - Mas'alooyin culays
- 11 Jajabyo iyo jajab tobanle 152-198**
- Jajabyo isu dhigma.
  - Tirooyinka maqan.
  - U fududaynta jajabyada sansaanka ugu hooseeya.
  - Is-garabdhiga jajabyada.
  - Isugeynta iyo kalagoynta jajabyada hooseeyahoodu is le'eg yahay.
  - Isugeynta iyo kalagoynta jajabyada ay ku jirto hal ama labo dib u magacaabid
  - Tirooyinka dhafan iyo ma qummane.
  - Iskudhufashada jajab iyo tiro idil.
  - Jajab tobanle, tobaneed iyo boqoleed.
  - Isugeynta ay ku jiraan tobaneed iyo boqoleed.
  - isugarabdhiga iyo horsiimada jajab tobanle
  - Mas'alooyin ay ku jiraan jajab iyo jajab tobanle.
- 12 Waqti 199-208**
- Maalmo, saacado, daqiiqado iyo ilbiriqsiyo.
  - Siyaabaha loo akhriyo waqtiga.
  - Isugeynta ay ku jirto saacado, daqiiqado iyo ilbiriqsiyo.
- 13 Naqtiin layliyo 209-227**
- Layliyo naqtiin ah 1, 2, 3, 4, 5, 6 iyo 7.
  - Aqoonso tusahaaga isku dhufashada.

Repetitionsövningar, Tema 6-10

---

1. (2 p.) Ge exempel på två innehållsord i somaliskan.
2. (2 p.) Ge exempel på två grammatiskt funktionsord eller formord i somaliskan.
3. (2 p.) Ge exempel på två somaliska ord som är synonymmer.
4. (2 p.) Ge exempel på två typiska arvord i somaliskan.
5. (2 p.) Ge exempel på två rotmorfem som kan vara både ett substantiv och ett verb.
6. (2 p.) Utgå från ett substantiv och lägg till en ändelse så att du får ett nytt substantiv som betecknar en person. Skriv båda orden.
7. (2 p.) Utgå från ett verb och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar en person. Skriv båda orden.
8. (2 p.) Utgå från ett substantiv som betecknar en man och lägg till en ändelse så att du får ett nytt substantiv som betecknar en kvinna. Skriv båda orden.
9. (2 p.) Utgå från ett verb och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar en handling. Skriv båda orden.

10. (2 p.) Utgå från något ord och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar ett föremål. Skriv båda orden.

11. (2 p.) Utgå från något ord och lägg till en ändelse så att du får ett substantiv som betecknar ett abstrakt begrepp. Skriv båda orden.

12. (2 p.) Utgå från ett substantiv och lägg till en ändelse så att du får ett verb. Skriv båda orden.

13. (2 p.) Utgå från ett verb i konjugation 1 och lägg till ändelsen -i- så att du får ett nytt verb i konjugation 2 med en lite annorlunda betydelse. Skriv båda orden.

14. (2 p.) Utgå från ett adjektiv och lägg till ändelsen -ee- så att du får ett verb i konjugation 2. Skriv båda orden.

15. (2 p.) Utgå från ett verb i konjugation 1 och lägg till en ändelse så att du får ett nytt verb i konjugation 3 med en lite annorlunda betydelse. Skriv båda orden.

16. (2 p.) Utgå från ett substantiv och lägg till ett prefix så att du får ett nytt substantiv. Skriv båda orden.

17. (1 p.) Vad menas med ett "sammansatt" ord?

18. (2 p.) Ge två exempel på sammansatta substantiv.

19. (2 p.) Ge två exempel på sammansatta verb.

20. (10 p.) Dela upp följande ord i de ingående morfemen.

	Rot 1	Rot 2	(avlednings suffix)	(böjnings suffix)
dabjoogta				
lafdhabarleyda				
sannaddugsiyeed				
dembidhaafaa				
madaxweynaha				

De här frågorna utgår eftersom vi kommer att läsa om korpusar m.m. först i december.

25. (2 p.) Varifrån kom traditionen att hellre skapa nya rent somaliska ord än att använda lånord?

26. (2 p.) Nämn två typer av ordbildning som användes väldigt mycket för att skapa nya somaliska ord på 1970-talet?

27. (3 p.) Ge ett exempel på synonymer där det ena ordet är helt somaliskt och det andra är ett lånord. Vilket språk kommer lånordet ifrån?

28. (5 p.) Ge ett exempel på tre synonymer där det ena ordet är helt somaliskt och de andra två är lånord från olika språk. Vilka språk kommer lånorden ifrån?

29. (2 p.) Varför lät myndigheterna på 1970-talet medvetet bli att formulera tydliga regler vissa delar av stavningen?

30. (2 p.) Nämn två olika detaljer i stavningen där man medvetet lät bli att ange fasta regler?

31. (3 p.) Vilka är de tre vanligaste källspråken för lånord i somaliskan?

32. (3 p.) Ge ett exempel på lånord från vart och ett av dessa språk. Ange vilket ord som kommer från vilket språk.

33. (2 p.) Ge ett exempel på ett lånord från något annat språk än de tre vanligaste. Vilket språk kommer ordet från?

34. (2 p.) Vad är en "term"?

35. (2 p.) Varför behövs termer i språk?

36. (2 p.) Hur översätts ordet **magac** till svenskan som allmänt ord? Hur översätts det som term?

37. (4 p) Leta upp det ord som utgör det mest typiska exemplet på en term i de följande raderna som kommer från fyra olika läroböcker. **Gör en ring** runt det ord som du hittar i varje exempel. Markera **bara ett ord** i varje exempel.

*Caanaha, biyaha, saliidda, alkoolada iyo
cadarku waa hoor. Hoorarka qaarkood
waxa laga garan karaa urtooda.*

U sheeg macallimaddaada shay fasalka dhex yaal ee
aad arki karid aadna taaban kartid.
Sheeyaalkaasa oo dhammi waxa ay leeyihiin
magacyo.

Tiro kisi waa tirada haddii loo qaybiyo **Lebo** haraageedu
yahay **hal**

Tiro waa kisi haddii kowaadkeedu yahay **1, 3, 5, 7, ama 9.**

Ereyo badan oo cusub ayaa aynnu ka samayn karnaa
horgalayaasha.

Tema 11. Språkteknologi

11.1 Allmänna frågor

---

1. Vad är en språkkorpus?
2. Vad menas med att det saknas balans i en korpus, eller att den är obalanserad?
3. Vilken information **OM** texterna i en korpus är absolut nödvändig att ge till användarna?
4. Studera följande korta text. Räkna antalet *token* (=löpard), *typer* (=typord) och *lemman*.

Ka shaqaynta beerta dugsiga

Maxaa ay qabanayaan ardaydu?

Dugsiyo badani waxa ay leeyihiin beero. Ardaydu waxa ay ka beeraan khudradda.

Waxa kale oo ay ardaydu ka beeraan dugsiga dhexdiisa geedo.

Ur: *Cilmiga bulshada, Fasalka 2aad*, Hargeysa 2010, s. 37

11.2 Fler frågor

---

1. Hur många token, typer och lemman finns i följande meningar? Räkna även skiljetecknen.

	Token	Typer	Lemma
Mening 1			
Mening 2			
Mening 3			

Tamarta waxa aynu ka helnaa cuntada aynu cunno.

Xayawaannada qaar waxa ay dilaan xayawaanno kale si ay cunto uga dhigtaan.

Jirjirrooluhu waxa uu leeyahay carrab dheer oo dheg-dheg leh.

2. Vilken information finns i Korp/HaBiT om texternas ursprung?
3. Hur stora är Korp/HaBiT? Var hittar man den informationen?
4. Hur är de båda korpusarna organiserade? Finns det delkorpusar? Vilka/hur många är de?
5. Vad finns det för skillnader mellan Korp och HaBiT?
6. Från vilken tidsperiod kommer texterna i Korp och HaBiT?
7. Vad kan man använda de somaliska korpusarna till?

Tema 12. Somaliska korpusar

12.1 Korp

Hur stor är delkorpusen som innehåller skolböcker?

Från vilka år kommer skolböckerna?

Vilken är den största delkorpusen i Korp?

Från vilka år kommer de texterna?

12.2 De vanligaste orden

Jämför de 15 vanligaste orden i Korp, HaBiT och An Crúbadán.

Vilka likheter och skillnader kan man se?

Korp	HaBiT	An Crúbadán	
oo	141219	oo 2,130,200	bo 39036
iyo	95372	ka 1,808,365	ka 29663
ku	93691	ay 1,470,184	ku 24743
ka	92600	ku 1,445,719	iyo 24550
u	75171	iyo 1,248,166	ay 20215
ah	70814	ee 1,210,830	ee 19765
ay	60284	ah 1,062,164	u 19109
ee	53914	u 1,041,418	ah 18866
la	53105	in 1,037,431	in 15787
in	50452	ayaa 985,020	uu 14155
soo	46234	uu 950,971	soo 13682
uu	42717	soo 794,868	la 13672
waa	42151	la 720,451	ayaa 10995
)	36052	lagu 397,822	aan 7263
ayaa	30704	ugu 365,182	waa 7160
(	28971		
aan	27089		

12.3 Betydelse

---

kuuli

i Korp, markera **förled**

i HaBiT, skriv: **kuuli.***

12.4 Bøjning

Vilken är den vanligaste pluralformen av

abti oday maroodi

i Korp: markera **förled**, sök efter

abti oday maroodi

Klicka på **Statistik**.

i HaBiT: välj **Word**, sök efter

abti.* oday.* maroodi.*

Klicka på **Node forms**

12.5 Stor eller liten bokstav?

---

jimce,

abriil,

jiilaal,

soomaali

Tema 13. Fler korpussökningar

13.6 Stavning

Vilken är den vanligaste stavningen av september, telefon, television, flygplan?

i HaBiT välj **phrase** och sök:

s.*bt.*b.*r

t.*l.*f.*n.*

t.*l.*f.*sh.*n.*

d.*y.*rad.*

klicka sedan på **Node forms**

i Korp välj **Avancerad** och sök

"s.*bt.*mb.*r" %c

"t.*l.*f.*n.*" %c

klicka sedan på **Statistik**

13.7 Ordkompisar

Vilka är de fem vanligaste substantiven som förekommer före:

wanaagsan, fiican, wacan, suubban, toolmoon

Vilket av adjektiven är vanligast?

i HaBiT välj **phrase**, sök:

.* wanaagsan

.* fiican

.* wacan

- .* suubban
- .* toolmoon

Klicka sedan på **Node forms**.

I Korp välj **Utökad...**

13.8 Korpussökningar

1. Gör en enkel sökning på följande ord och former utan att ändra några inställningar. Anteckna antalet förekomster (träffar) i den första tabellen. Anteckna sedan antalet förekomster per miljon ord (pmw) i den andra tabellen.

För *Somaliska Korp* hittar du båda siffrorna om du klickar på fliken *Statistik*. Då anges förekomster per miljoner ord för alla stavningar (med stor och liten bokstav) direkt efter tecknet Σ , och sedan anges det absoluta antalet inom parentes.

☐	ord	Totalt	
☒	Σ	889,9 (16 795)	1
☐	weyn	862,4 (16 277)	1
☐	Weyn	26,7 (503)	0
☐	WEYN	0,8 (15)	0

För *Somali Web Corpus* hittar du båda siffrorna ovanför listan med exempel: först det absoluta antalet, sedan antalet per miljon ord inom parentes.

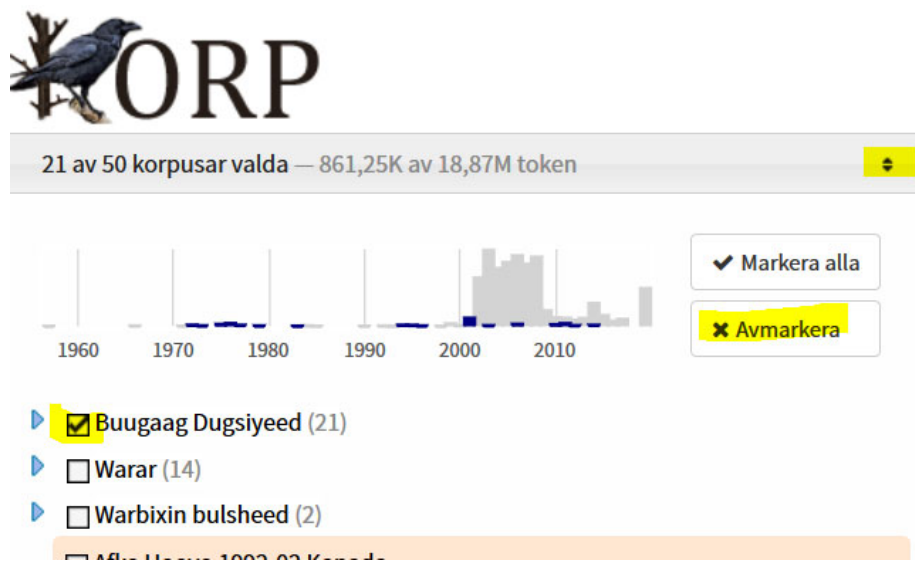
Query **weyn** 21,598 (818.08 per million)

Page of 1,080 [Next](#) | [Last](#)

webbmatta.se xisaabeedyada, waxay leeyihiin mudnaan ka **weyn** iskudhu
weedhsan.com ah waxaa lagu tiriyaa afafka ugu faca **weyn** leh ee s

I *Kaydka Af Soomaaliga* kan man tyvärr inte få fram antalet förekomster för alla ord och former, så denna korpus kan inte inkluderas i den här övningen.

Gör till sist om sökningen i Korp, men välj att bara söka i skolböckerna. Det gör du genom att först klicka på de två små pilarna där det står *50 av 50 kurpusar valda*. Klicka sedan på *Avmarkera* och sätt sedan en bock framför *Buugaag Dugsiyeed*.

ABSOLUT ANTAL	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
weyn	16 795	21 598	
wayn			
kubbad			
kubad			
kubbadda			
kubbada			
kubadda			
kubada			
PMW	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
weyn	889,9	818,08	
wayn			
kubbad			
kubad			

kubbadda			
kubbada			
kubadda			
kubada			

Räkna till sist ut den procentuella fördelningen mellan de olika stavningarna av samma form.

Räkna först samman det totala antalet förekomster, t.ex.
weyn/wayn i Korp: $16795 + 2478 = 19273$.

Dela sedan antalet för vardera stavningen med det totala antalet och multiplicera med 100:

weyn: $16795 / 19273 \times 100 = 87\%$

wayn: $2478 / 19273 \times 100 = 13\%$

Tänk på att avrunda på ett korrekt sätt!

%	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
weyn	87%		
wayn	13%		
kubbad			
kubad			
kubbadda			
kubbada			
kubadda			
kubada			

Hur skiljer sig de olika korpusarna åt?

2. Gör nu en undersökning av stavningen med stor och liten begynnelsebokstav i följande ord.

I Korp hittar du siffrorna för olika stavningar under fliken *Statistik*.

I Somali Web Corpus hittar du siffrorna enklast siffror om olika stavningar genom att göra en sökning på varje stavning och markera *match case*.

Query type simple phrase word character CQL

Phrase:

Word form: match case

PMW	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
Jiilaal			
jiilaal			
Sabti			
sabti			
Soomaali			
soomaali			
Diseembar			
diseembar			
%	Korp	Web Corpus	<i>Buugaag Dugsiyeed</i>
Jiilaal			
jiilaal			
Sabti			
sabti			
Soomaali			
soomaali			
Diseembar			
diseembar			

13.9 Fler korpussökningar

Ge alla svar med siffror som avser antalet förekomster **per million words (pmw)**

1. Stora bokstäver

Undersök månadsnamnet **abriil/Abriil**.

Är stavning med stor eller liten bokstav vanligast?

Finns det skillnader mellan hela HaBiT, hela Korp och skolböckerna i Korp?

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiiyeed
abriil			
Abriil			

2. Ändelser

I Puglielli och Mansuurs ordbok (2012) står det nooc m.l (-cac, m.l/-cyo, m.dh) Qayb wax ka mid ah oo leh tilmaamo u gaar ah; cayn; namuun.

Hur vanliga är formerna?

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiiyeed
noocac			
noocaca			
noocyo			
noocyada			

3. Stavning

Vilka är de tre vanligaste sätten att stava det somaliska ordet för **telefon**?

4. Stora bokstäver

Undersök årstiden **jiilaal/Jiilaal**.

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
jiilaal			
Jiilaal			

5. Ändelser

I Puglielli och Mansuurs ordbok (2012) står det
abti m.l (-iyo, m.dh /-iyaal, m.l/dh) 1. Haweeney carruurta ay dhashay waxa uu walaalkeed u yahay. 2. u.j. abtiyow! 3. u.j. wiilka aan abtiga u ahayow!; gabadha aan abtiga u ahayey!

Hur vanliga är formerna?

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
abtiyo			
abtiyada			
abtiyaal			
abtiyaalka			
abtiyaasha			

6. Stora bokstäver

Undersök väderstreckket **koonfur/Koonfur**.

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
koonfur			
koofur			
Koonfur			
Koofur			

7. Stavning

Vilka är de tre vanligaste sätten att stava det somaliska ordet för **december**?

8. Ändelser

I Puglielli och Mansuurs ordbok (2012) står det akhri f^og1/2 (-iyay, -iday/-isay; -iyi) Erayo ama weedho qoran daalacasho ama kor ugu dhawaaqid.

Hur vanliga är formerna?

pmw	HaBiT	Korp	Korp: Buugaag dugsiyeed
akhrisaa			
akhridaa			
akhriyi			
akhrin			

9. Stavning

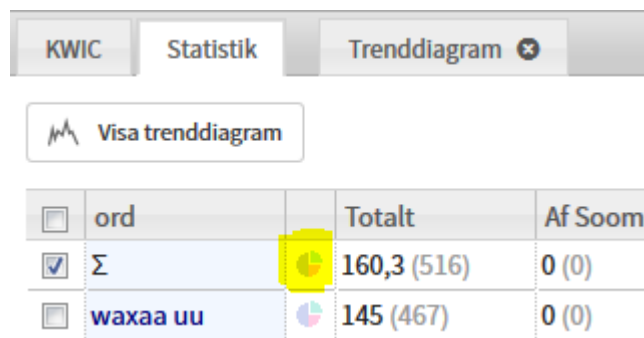
Vilka är de tre vanligaste sätten att stava det somaliska ordet för **dator**?

Tema 14. Att arbeta med Korp / HaBiT

1. Vad är en elektronisk språkkorpus som t.ex. *Korp* eller *Somali Corpus*?
2. Vilka nackdelar innebär det att söka efter ord med hjälp av Google eller Bing i stället för i en korpus.
3. Undersök användningen av **waxa(a) uu** och olika möjliga samman-
dragningar.

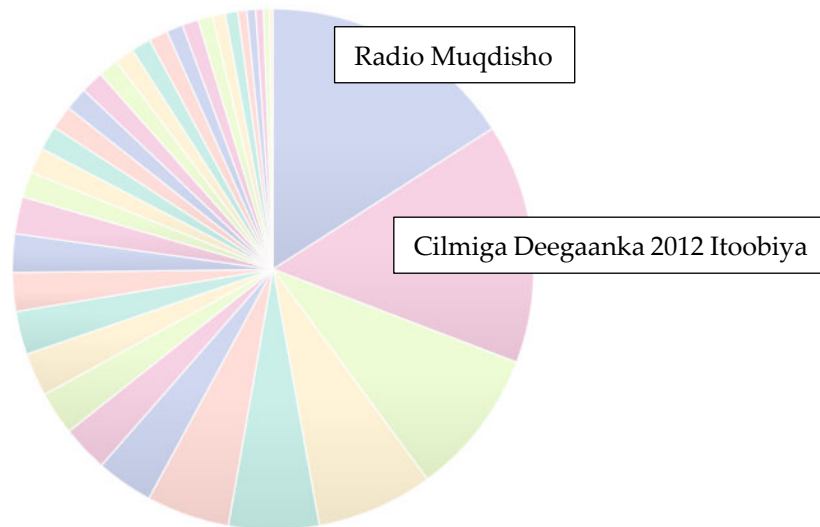
Skriv i sökrutan den första av formerna i tabellen nedan. Anteckna antalet träffar i tabellen.

Klicka på statistik. Klicka sedan på knappen för cirkeldiagram på första raden vid tecknet Σ för att få ett diagram med samtliga träffar.

☐	ord		Totalt	Af Soom
☒	Σ		160,3 (516)	0 (0)
☐	waxaa uu		145 (467)	0 (0)

För muspekaren över de största blocken (som alltid finns på höger sida). Då ser du namnen på de korpusar där den här formen är vanligast i relation till de olika korpusarnas storlek, dvs relativ frekvens.

Träffar per korpus, relativa frekvenser.

Form	Antal träffar	De två största källorna (relativ frekvens)
waxaa uu	1730	Radio Muqdisho, Cilmiga Deegaanka2012 Itoobiya
waxa uu		
waxuu		
waxu		
wuxu		
wuxuu		

Vilka slutsatser kan man dra av denna tabell?

Vilka former bör man rekommendera?

Vilka former bör man inte rekommendera?

4. Vilka är somaliskans tio vanligaste ord enligt Korps konkordans?

<http://demo.spraakdata.gu.se/martin/somali-190528.txt>

Vilka är svenskans tio vanligaste ord enligt Korp?

https://svn.spraakdata.gu.se/sb-arkiv/pub/frekvens/stats_all.txt

När du klickar på länken uppmanas du fylla i ett lösenord, men det behövs inte. Lämna båda fälten tomma och klicka på LOGGA IN.

Finns det några likheter mellan svenskans och somaliskans vanligaste ord?

Finns det några skillnader? Vad kan det bero på?

	Somali Korp	Svenska Korp

	ord	antal förekomster	ord	antal förekomster
1	oo	141 219	att ¹	
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

¹ Ordet **att** finns två gånger i listan i Korp. Du måste summera de två talen.

5. Undersök den bestämda artikeln i plural av enstaviga maskulina substantiv som slutar på **-l** med reduplikation, t.ex. **wiil**, **wiilal**.

Klicka på fliken **Statistik**.

Sök sedan på de två tänkbara bestämda formerna av varje substantiv. Skriv inte in den sista vokalen i sökrutan, utan markera i stället **förled**, eftersom det kan förekomma en mängd olika ändelser efter den bestämda artikeln.

För de bestämda pluralformerna av **dal** söker du alltså på **dalalk** och **dalash** som **förled**.

Inom parentes i den första kolumnen syns antalet träffar för varje ordform. På den första raden syns det totala antalet träffar efter symbolen Σ .

i följd och även som förled efterled och

KWIC:

Antal rader: 49

☐	ord	Totalt
☒	Σ	268,3 (5 064)
☐	dalalka	214,7 (4 052)
☐	Dalalka	23 (435)
☐	dalalkaasi	7,3 (137)
☐	dalalkii	5,4 (101)
☐	dalalkooda	4,9 (92)
☐	dalalkaas	3,3 (62)

i följd och även som förled efterled och

KWIC:

Antal rader: 3

☐	ord	Totalt
☒	Σ	0,2 (3)
☐	Dalasho	0,1 (2)
☐	dalashada	0,1 (1)

Kontrollera att alla former verkligen är former av det ord som intresserar dig. Formen "dalasho" är inte en form av substantivet "dal". Därför ska den träffen inte räknas med i statistiken.

Fyll i tabellen på nästa sida.

Rot med kort vokal			Rot med lång vokal		
Rot	best. pl. -alk-(a)	best. pl. -ash-(a)	Rot	best. pl. -alk-(a)	best. pl. -ash-(a)
dal	5 064	0	baal	10	166
dhul			biil		
dil			bool		
fal			buul		
gal			ceel		
nal			fool		
qol			geel		

sal			gool		
shil			hool		
xil			jeel		
			jiil		
			lool		
			suul		
			weel		
			wiil		
			yool		

Vilka slutsatser kan man dra av informationen i tabellen?

22. (3 p.) Vad är en elektronisk språkkorpus som t.ex. Korp?

23. (3 p.) Ge ett tydligt exempel på hur man kan använda en sådan korpus.

24. (3 p.) Vilka nackdelar innebär det att söka efter ord med hjälp av Google eller Bing i stället för i en korpus.

SOL120 Tema 6-10

---

1. Ge exempel på ett innehållsord i somaliskan.
2. Ge exempel på ett grammatiskt funktions- eller formord i somaliskan.
3. Ge exempel på två somaliska ord som är synonymer.
4. Ge exempel på två somaliska ord som är homonymer och ge två svenska översättningarna.
5. Ge exempel på ett onomatopoetiskt ord i somaliskan.
6. Ge exempel på ett typiskt arvord i somaliskan.
7. Ge exempel på ett typiskt lånord i somaliskan. Varifrån kommer ordet?
8. Ge exempel på ett typiskt främmande ord i somaliskan.

9. Ge exempel på variation när det gäller böjning eller stavning av ett främ-mande ord i somaliskan.
10. Ge exempel på ett rotmorfem som kan vara både substantiv och verb.
11. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man utgår från ett substantiv och vill bilda ett annat substantiv som betecknar en person.
12. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man utgår från ett verb och vill bilda ett substantiv som betecknar en person.
13. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man utgår från ett substantiv som betecknar en man och vill bilda ett annat substantiv som betecknar en kvinna.
14. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man utgår från ett verb och vill bilda ett substantiv som betecknar en handling.
15. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man vill bilda ett substantiv som betecknar ett föremål.
16. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man vill bilda ett substantiv som betecknar ett abstrakt begrepp.
17. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man utgår från ett substantiv och vill bilda ett adjektiv.
18. Ge exempel på ett suffix som man kan använda om man utgår från ett substantiv och vill bilda ett verb.
19. Ge exempel på ett verb som är bildat av ett annat enkelt verb med hjälp av suffixet *-i-*. Översätt båda verben till svenska.
20. Ge exempel på ett verb som är bildat av ett annat enkelt verb med hjälp av suffixet *-(s)o-/--(s)ad-*. Översätt båda verben till svenska.
21. Ge ett exempel på ordbildning med hjälp av prefix.

22. Vilka problem kan det leda till att somalaiskans stavning inte är helt standardiserad och stabil?
23. Vad är en elektronisk språkkorpus?
24. Ge ett tydligt exempel på vad man kan använda en korpus till.
25. Vilka nackdelar finns det med att söka efter ett ord med hjälp av Google eller Bing i stället för med en korpus.
26. Nämn en vanlig strategi för att skapa nya somaliska ord som behövdes i det moderna samhället på 1970-talet?
27. Varifrån kom traditionen att hellre skapa nya ord än använde lånord?
28. Ge ett exempel på ett par av synonymer där det ena ordet är helt somaliskt och det andra är ett lånord, och där det somaliska ordet används mest och lånordet används väldigt lite.
29. Ge ett exempel på ett par av synonymer där det ena ordet är helt somaliskt och det andra är ett lånord, och där lånordet används mest och det somaliska ordet används väldigt lite.
30. Varför lät myndigheterna på 1970-talet medvetet bli att formulera tydliga regler vissa delar av stavningen?
31. Nämn någon detalj i stavningen där man medvetet lät bli att ange fasta regler?
32. Vilka är de tre vanligaste källspråken för lånord i somaliskan?
33. Ge ett exempel på lånord från vart och ett av dessa språk.
34. Ge ett exempel på lånord från något annat språk än de tre vanligaste. Vilket?
35. Ibland finns lånord från två olika språk för samma begrepp. Ge ett sådant exempel.

36. Vad menas med begreppet "term"?

37. Varför behövs termer i språk?

38. Hur översätts ordet magac till svenskan som allmänt ord? Hur översätts det som term?